

Rikke Amby Roesen

Børnebiblioteket som redskab til integration

Bacheloropgave

Danmarks Biblioteksskole
Aalborg Afd.

Navn	: Rikke Amby Roesen
Årgang/hold	: 2005-2
Opgavens titel	: Børnebiblioteket som redskab til integration
Vejleder	: Bo Skøtt
Måned/år	: Maj 2008
Antal ord	: 12.077 incl. kildefortegnelse og abstract
Abstract	: Med henblik på at fremme en mere bevidst materialesammensætning undersøges intentionerne bag den flersproglige biblioteksbetjening af børn og hvordan disse intentioner kan reflekteres i materialevalget. Der foretages en analyse af tilkendegivelser om kulturelle, sociale og sproglige satsninger vedr. børn og sproglige minoriteter, fundet i eksisterende, skriftlige kilder fra såvel lovgivere som udøvere på alle niveauer. På den baggrund konkluderes, at intentionen er lige udfoldelsesmuligheder for alle på et demokratisk fundament. Understøttelsen af identiteten og dermed integrationen kan ske med et udvalg af materialer fra såvel Danmark som oprindelseslandet, på både dansk og modersmålet, samt kulturelle aktiviteter understøttet af spil og legetøj.

Indholdsfortegnelse

1. Indledning	3
2. Problemfelt	4
2.1 Problemstilling	4
2.2 Problemformulering	5
2.3 Hypotese.....	5
2.4 Afgrænsning og definitioner	6
2.5 Metode	7
2.5.1 Empiri.....	7
2.5.2 Teori	8
2.5.3 Undersøgelsesmetode.....	12
3. Situationen på området	12
3.1 Statistisk øjebliksbillede	12
3.2 Lovgivningen	13
3.3 Bibliotekernes rolle	14
4. Materialerne	15
4.1 Hvilke materialer og hvordan?.....	15
4.1.1 Anskaffelse.....	15
4.1.2 Formål og typologi.....	16
4.2 Det afgørende syn på integration	18
5. Den kulturelle integration	19
5.1 Intentioner og visioner	19
5.2 Planer og praksis	22
5.3 Delkonklusion	26
6. Den sociale integration	26
6.1 Intentioner og visioner	27
6.2 Planer og praksis	29
6.3 Delkonklusion	30
7. Den sproglige integration	31
7.1 Intentioner og visioner	31
7.2 Planer og praksis	32
7.3 Delkonklusion	34
8. Diskussion af resultater	34
8.1 Resultater.....	34
8.2 Metodekritik.....	36
9. Sammenfatning	37
9.1 Konklusion	37
9.2 Perspektivering.....	38
Kildefortegnelse.....	39

Bilag

1. Indledning

På konferencen 'Biblioteker og Integration – Kulturelle perspektiver' opfordrede ordfører for udlændinge og integration Henriette Kjær (K) til, at det opfattes positivt, at DR2 i deres netop udsendte julekalender 'Yallahrup Færgeby' brugte bibliotekspersonale som rollemodel for integrationsarbejde, selvom karakteren Morten måske var *lidt uheldig*.¹

DR2's julekalenderproduktion 2007 er en satirisk pastiche over dukke-julekalendere fra 70erne som 'Julerup Færgeby' (1974) og 'Kikkebakkeboligby' (1977). Med anvendelse af den franske sociolog Pierre Bourdieus begrebsapparat handler serien om, at den 12-årige antihelt Ali med en dårlig social position på gangsterfeltet vil opnå højere social kapital ved bl.a. at skaffe økonomisk kapital med et bankkup og symbolsk kapital ved at starte en rygerklub. Ali har ikke den store kulturelle kapital, men trods sin gangsterhabitus – og positioneringerne kæder, kællinger og kamphunde - er han kvik nok til at kende til dispositionerne på andre felter; så han bruger en skakklub som dække for at få bibliotekaren Morten, som ellers lider af en stressrelateret depression, til at engagere sig i klubben og stille et af bibliotekets lokaler til rådighed. Hvilket giver bibliotekaren ny energi, for stærkt presset af skoleinspektør Hanne vil han jo så gerne have lov at integrere Ali og hans ven Hassan. Imidlertid har Morten ikke den store succes med forehavendet. Serien kulminerer i afsnit 24: 'Ali bli'r dansk', hvor Ali opgiver sine planer om at blive *ornli' syg gangster* og dermed sit projekt inden for sit eget sociale felt, for i stedet at blive dansker med bløde værdier og psykofarmaka som bibliotekaren. I sidste øjeblik træder hans afroamerikanske onkel Tupac imidlertid frem og reder trådene ud, så Ali vedstår sin sande identitet.²

Det er naturligvis godt, at man også i den brede befolkning har fået øjnene op for bibliotekets potentiale som redskab til integration. Men bibliotekarerne skulle gerne være klædt anderledes godt på til at varetage rollen som den, der med kulturministerens ord har *en nøgle, der kan åbne porten til samfundet og kan vise vej gennem porten*.³

¹ SBCI (2008)

² DR (2007)

³ Mikkelsen (2005) s. 7

2. Problemfelt

2.1 Problemstilling

I 2002 iværksatte Biblioteksstyrelsen et treårigt udviklingsprojekt med de såkaldte 'konsulenter for biblioteksbetjening af etniske minoriteter', for *at skabe et fælles samarbejdsgrundlag for biblioteksarbejde med, for og om etniske minoriteter*. Sprogstimulering af tosprogede børn var her et af indsatsområderne. Allerede året efter blev kampagnen 'Biblioteket – en port til det danske samfund' sat i gang med støtte fra Integrationsministeriet, som en del af regeringens 'Vision og strategier for bedre integration'. Og i 2006 blev der indgået en samarbejdsaftale mellem Kulturministeriet og Integrationsministeriet om *styrkelse af bibliotekernes integrationsindsats og kulturformidling mellem grupper med forskellig etnisk baggrund*.⁴ Et resultat heraf er støtteordningen til oprettelse og drift af lektiecaféer.

Der kan peges på flere gode grunde til, at der sættes så massivt ind med biblioteket som aktør i integrationsarbejdet. En stor del af ansvaret for integration af nytilkomne er med Integrationsloven blevet lagt over på kommunerne, som naturligt vil ty til biblioteket som et forhåndenværende redskab. Dels ligger arbejdet med integration i naturlig forlængelse af bibliotekets klassiske dannelsesprojekt, dels opfattes biblioteket som et neutralt frirum, der flittigt benyttes af sproglige minoriteter.⁵

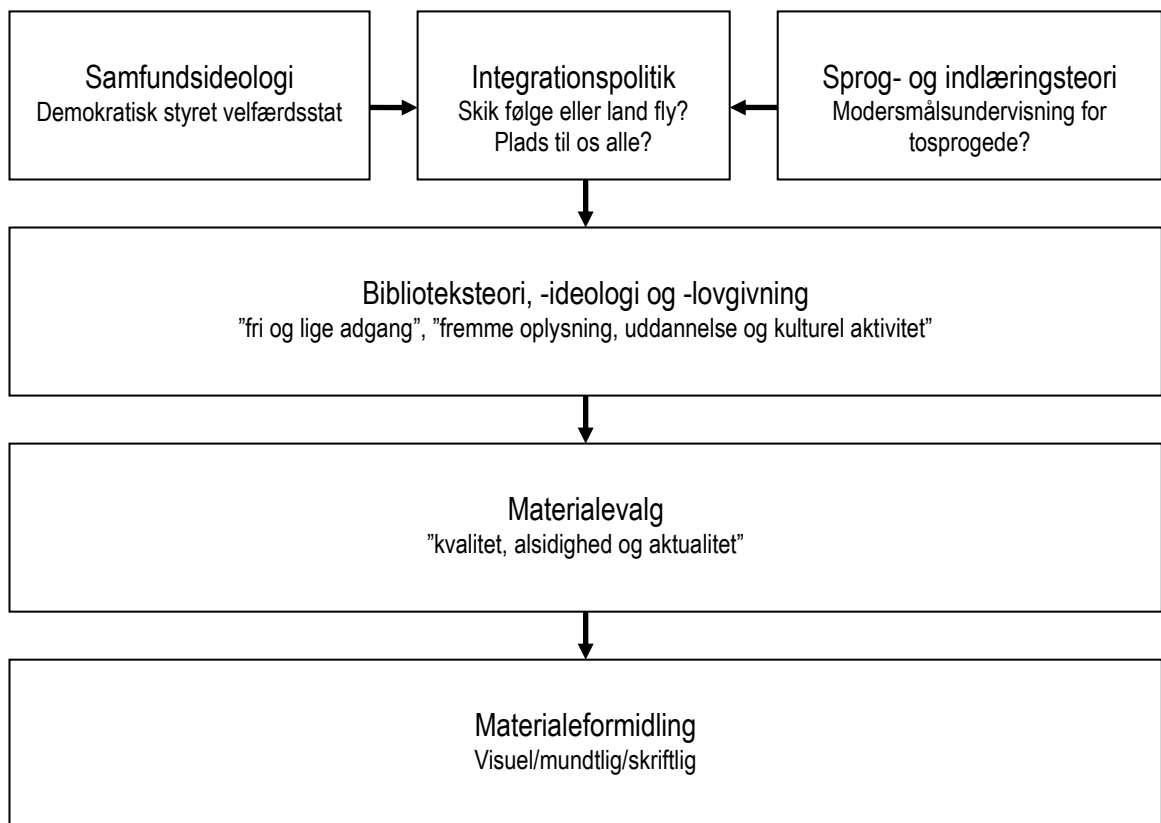
En undersøgelse af værdier i offentlige institutioner konkluderer, at *biblioteket er et sted, hvor alle er velkomne. Den forudsætningsløse bruger er ikke bare accepteret, men i centrum. [...] Ingen bliver tjekket, registreret, målt og vejret af eksperter på juridiske og sociale data, og hvis brugeren ikke ønsker en professionel ydelse, er det deres ret, og de er lige velkomne for det*.⁶

Ikke desto mindre er børnebibliotekaren via bibliotekslov, betænkninger og lokale bestemmelser pålagt at effektuere politikernes intentioner via bl.a. materialevalget. Dette valg dækker over ideologier, som nødvendigvis må afdækkes, hvis man skal kunne forholde sig bevidst til dem og bruge dem aktivt som led i arbejdet med integration af børn. Omstående model forsøger at vise hvilke elementer, der spiller ind på dette arbejde.

⁴ Kulturministeriet & Ministeriet for flygtninge, indvandrere og integration (2006)

⁵ Biblioteksstyrelsen [2006], Mikkelsen (2005) s. 6 og Weisbjerg & Elbeshausen (2006) s. 152

⁶ Lindermann og Beck Jørgensen (2003) s. 170

(egen model)

Der er således mange ting på spil i materialevalget, og der findes da også retningslinier at gå efter, men tilsyneladende sker der ofte det, at netop denne gruppe af lånere havner midt mellem grupperne 'børn' og 'minoriteter'. Den sidste målrettede og tilgængelige publikation på området, 'Biblioteksbetjening af indvandrerbørn', stammer fra 1980, da det stadig hed 'Bibliotekstilsynet' og ikke som i dag 'Biblioteksstyrelsen'.⁷

2.2 Problemformulering

Hvilke intentioner ligger bag biblioteksbetjeningen af lånere, som både er børn og sproglige minoriteter, og hvordan kan disse reflekteres i materialevalget?

2.3 Hypotese

Som støtte for arbejdet vil jeg desuden fremsætte en hypotese. Der er sket en historisk bevægelse i den flersproglige biblioteksbetjening, som tidligere skulle sikre gæstearbejdernes tilknytning til oprindelseslandet med henblik på forventet hjemrejse,

⁷ Bibliotekstilsynet (1980)

men i dag skal fremme integration med henblik på etablering af medborgerskab.⁸ Førhen var metoden at opbygge en passende modersmålsamling, som i forening med skolernes modersmålsundervisning kunne vedligeholde sproget og kontakten til oprindelseslandets kultur. I dag er modersmålsundervisningen afskaffet, men materialer på modersmålet har tilsyneladende fortsat høj prioritet. Jeg vil undersøge årsagen med hypotesen: Modersmålsamlinger fremmer udviklingen af parallelsamfund.

2.4 Afgrænsning og definitioner

Opgaven behandler valget af fysiske materialer på de danske børnebiblioteker, når det gælder målgruppen børn af sproglige minoriteter. Børn afgrænses her til de 0-13 årige jvf. International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA).⁹ Bibliotekerne har gennem tiden anvendt mange forskelligartede betegnelser, men bibliotekar og indvandrerkonsulent Ågot Berger foretrak på baggrund af mange års erfaring med målgruppen at tale om 'biblioteksbetjening af de etniske minoriteter' eller 'flersproglig biblioteksbetjening'.¹⁰ I betragtning af fagområde og aldersgruppe finder jeg det meningsfuldt at skelne mellem befolkningsgrupperne efter sprog, frem for etnisk eller kulturel baggrund, som i nogle tilfælde kan være svært håndterlige - for ikke at sige meningsløse - størrelser. Derfor vil jeg anvende begrebet 'sproglige minoriteter' og hælder dermed til det sidste af Bergers to forslag til betegnelser.

Idet jeg så vidt muligt følger den klassiske forståelse af flersproglig biblioteksbetjening med en målgruppe fra *lande udenfor EU, Amerika (nord og syd) og Australien*¹¹, vil mit fokus tilsvarende være på brugere med sprog, der går uden for disse områder.

Inspireret af bl.a. bibliotekar Georios Skouros ser jeg 'integration' som en interaktion med det formål at etablere et medborgerskab (også kaldet empowerment).¹² Når jeg i det følgende anvender ordet 'integration', vil det således med Bergers ord være i betydningen *gensidighed og ligeværdighed i tilpasningsprocessen mellem majoriteten og minoriteterne*, dvs. i modsætning til assimilation, som *indebærer, at staten bevidst stræber efter at minoriteterne tilpasser sig, eller direkte overtager flertallets sproglige, kulturelle og religiøse værdier og adfærdsmønstre*, og segregation, som *betegner en*

⁸ Thorhauge (2003) s. 6 m.fl. Se desuden bilag 1: Tidslinie

⁹ IFLA (2003)

¹⁰ Berger (2001) s. 18

¹¹ Ibid. s. 14

¹² Madsen (2005) s. 30 og 54

politik, hvor modtagerlandet på forskellig vis søger at holde de etniske minoriteter adskilt fra flertallet.¹³

Undtaget herfra kan naturligvis være citater og lignende, hvor ordet indgår.

2.5 Metode

2.5.1 Empiri

Som jeg var inde på ovenfor, påvirkes børnebibliotekarens virke af lovgivning, betænkninger og lokale bestemmelser. Herudover kan bibliotekarerne engagere sig i faglige netværk som hos det internationale IFLA og på mere nationalt niveau i Bibliotekarforbundets faggrupper. I disse fora udvikles løbende såvel eksplicite som implicite retningslinier for det daglige arbejde. For at undersøge min problemformulering har jeg via hjemmesider, bloksøgninger i DanBib og Aalborg Universitetsbiblioteks database, samt afsøgning af kildefortegnelser fremfundet tekster, der kan repræsentere følgende spektrum:

Loggivende instans:

- Folketinget. De folkevalgte politikere, herunder også regeringen.

Statsforvaltning:

- Kulturministeriet
- Biblioteksstyrelsen (*det statslige centralorgan på biblioteksområdet og en institution under Kulturministeriet*)¹⁴ Både taktisk og praktisk orienteret.
- Statsbiblioteket (*Som led i den samlede varetagelse af overcentralfunktionen overførtes 1998 de hidtidige selvejende institutioner Folkebibliotekernes Depotbibliotek og Folkebibliotekernes Indvandrerbibliotek under Statsbibliotekets forvaltning; men samlingerne er ikke flyttet til Århus*)¹⁵
- Danmarks Biblioteksskole (*har til opgave at give uddannelse og udføre forskning*)¹⁶

Kommunalforvaltning:

- De kommunale kulturforvaltninger (Børne- og Kulturchefforeningen) m.v.
- Folkebibliotekerne (Danmarks Biblioteksforening *varetager kommunernes interesser på folkebiblioteksområdet*)¹⁷

¹³ Berger (2001) s. 18. Se også Horst (1988) s. 13-23

¹⁴ Svane-Mikkelsen (2001) s. 66f.

¹⁵ Ibid. s. 43f.

¹⁶ Ibid. s. 69f.

Internationale organisationer:

- International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA)
(samarbejder med UNESCO om udvikling af internationale guidelines for biblioteksbetjening)

Fagpolitiske organisationer:

- Bibliotekarforbundet (*den forhandlingsberettigede, faglige landsorganisation for bibliotekarer*)¹⁸, herunder børnebibliotekarernes faggruppe (BØFA) og Bibliotekarer i Tværkulturelt Arbejde (BITA).

2.5.2 Teori

Skal man undersøge, hvordan etableringen af medborgerskab hænger sammen med materialevalget i den flersproglige biblioteksbetjening, er det formålstjenligt med en teori, som beskriver de elementer, der spiller ind på borgernes placering i samfundet. Pierre Bourdieu tilbyder med sin model over Det Sociale Rum en sådan teori. Bourdieu mener, at man i princippet selv kan forme sin identitet. Men samtidig siger han, at man er prædisponeret i sit "valg" som følge af placeringen i den sociale struktur.¹⁹ I 'La Distinction. Critique social du jugement' fra 1979 sætter han begreber på disse strukturer. Kulturel og økonomisk kapital er de to ressourcer, som udgør akserne i hans model over Det Sociale Rum. De andre er social og symbolsk kapital, hvoraf den sidste er en overordnet kapitalform, som skal ses i relation til det såkaldte 'felt'.²⁰ Herudover opererer han med begrebet 'habitus', som er menneskets *system af varige, men foranderlige dispositioner*, gennem hvilket man agerer.²¹ Han opstiller "ligningen": Praksis = (habitus x kapital) plus felt, hvor feltet er *et relativt autonomt socialt mikrokosmos*, som f.eks. Vollsmose eller Biblioteksskolen.²²

Trods det strukturalistiske udgangspunkt udelukker Bourdieu altså ikke individets bevægelighed og frie valg med sit habitus-begreb.²³ Med Bourdieus egne ord: *Habitus er på ingen måde den uafvendelige skæbne*.²⁴ Men det er i denne sammenhæng

¹⁷ Svane-Mikkelsen (2001) s. 70f.

¹⁸ Ibid. s. 72f.

¹⁹ Hvenegaard Rasmussen og Jochumsen (2001) s. 191

²⁰ Järvinen (2007) s. 349ff.

²¹ Ibid. s. 353ff og 365

²² Rosenlund & Prieur (2006) s. 140 m.fl., samt Sestoft (2006) s. 158

²³ Järvinen (2007) s. 361f. og Bourdieu & Wacquant (1996) s. 117f.

²⁴ Bourdieu & Wacquant (1996) s. 118

essentielt at bemærke, at han samtidig mener, at en agent ikke *efterstræber [...] det, der ikke efterstræber ham/hende*.²⁵

Som det fremgår af den lille analyse af 'Yallahrup Færgeby', kan Bourdieus begrebsapparat anvendes til at synliggøre positioner i det sociale rum og anvise værktøjer til at ændre disse. Men der mangler en model, der kan forklare, hvordan hovedpersonen Ali i sidste øjeblik reddes fra at opgive sine egne værdier. Tilførslen af symbolsk kapital rækker ikke her, så hvad er det, der sker? Her kan den amerikanske professor i filosofi og samfundsvidenskab Charles Taylors teorier tages i anvendelse.

Taylor fremfører en tese om, at identitet formes ved anerkendelse eller manglen på samme. Kernen i hans teori er, at mennesket skabes i mødet med andre, og at det kan føre til en forkert selvopfattelse og dermed skade på identiteten, hvis det omgivende samfund giver et individ eller en gruppe et forvrænget spejlbillede af sig selv på grund af manglende anerkendelse.²⁶

For at forklare begreberne 'anerkendelse' (*recognition*) og 'identitet' (*identity*) går han tilbage til overgangen fra hierarkisk til demokratisk samfund. Han mener nemlig, at der kan udskilles to forandringer, som tilsammen har gjort den moderne optagethed af identitet og anerkendelse uundgåelig.

For det første kollapset af det sociale hierarki, som tidligere dannede basis for hæder og ære for de udvalgte. I dag taler vi i stedet om 'værdighed' (*dignity*) i universel og egalitær forstand, med den underliggende præmis at enhver har del i denne menneskelige værdighed. Taylor finder det åbenlyst, at denne form er den eneste forenelige med et demokratisk samfund, hvilket imidlertid samtidig betyder, at 'lige anerkendelse' (*equal recognition*) er blevet essentiel for demokratisk kultur.²⁷ Dette kan i yderste konsekvens have uheldige følger, mener han.

Det demokratiske samfund gør ikke i sig selv op med, at identiteten knytter sig til ens sociale position, for folk kan stadig definere sig selv ud fra deres sociale rolle. Hvad der derimod kan underminere denne socialt afhængige identifikation, er idealet om et autentisk selv.²⁸

²⁵ Järvinen (2007) s. 353

²⁶ Taylor (1994) s. 25

²⁷ Ibid. s. 26f.

²⁸ Ibid. s. 31

Den anden forandring, som Taylor sporer, er nemlig, at vigtigheden af anerkendelse har ændret sig med den nye forståelse af identitet. Man kan tale om en individualiseret identitet, opstået af det 18. århundredes forestilling om menneskets intuitive fornemmelse for rigtigt og forkert. Efterhånden fortrænger autenticiteten det moralske aspekt, således at ”den indre stemme” bliver noget, vi skal opnå for at være sande og hele mennesker.²⁹

Denne autenticitet kan ikke være afledt socialt, altså i det ydre, men må nødvendigvis være opstået i det menneskelige indre (*inwardly generated*). Men her er det så, at Taylor fremfører, at der i hans forståelse ikke eksisterer noget som en ”indre frembringelse”, monologisk forstået. Han mener, at vi for at forstå den tætte forbindelse mellem ’identitet’ og ’anerkendelse’, må inddrage en del af den menneskelige tilstand, som har været overset af majoriteten af moderne mainstream filosofi. Nemlig at den afgørende egenskab ved menneskelivet er dets fundamentale dialogiske karakter.³⁰

*We become full human agents, capable of understanding ourselves, and hence of defining our identity, through our acquisition of rich human languages of expression. For my purposes here, I want to take language in a broad sense, covering not only the words we speak, but also other modes of expression whereby we define ourselves, including the “languages” of art, of gesture, of love, and the like. But we learn these modes of expression through exchanges with others.*³¹

Identitet er således forhandlet, og Taylor fremhæver, at det ikke er behovet for anerkendelse, som er opstået i moderne tid, men omstændighederne efter hvilke forsøget på anerkendelse kan slå fejl. Lige anerkendelse er ikke blot passende for et sundt, demokratisk samfund. Fraværet af den kan også volde skade på dem, som den bliver nægtet, og dermed anvendes som pression.³²

På den ene side er man altså gået fra begrebet ’ære’ for de få til ’værdighed’ for alle og dermed et ideal om lighed. På den anden side er det vigtigt for individet og gruppen at opbygge en særlig identitet og forskellighed (*difference*) fra andre, hvilket må ske i dialog med omgivelserne. Og som Taylor påpeger, er det svært at opretholde tanken om

²⁹ Taylor (1994) s. 28ff.

³⁰ Ibid. s. 31ff.

³¹ Ibid. s. 32

³² Ibid. s. 34ff.

lighed som en del af ideen om respekten for det unikke. Fordi det kræver, at man anerkender noget, som netop ikke er universelt. Insisterer man derimod på lighed, risikerer man assimilation på minoriteternes bekostning, hvilket går imod idealet om autenticitet.³³

I dette forår verserer i Danmark en sag, som klart belyser problematikken, idet det debatteres, hvorvidt en nytilkommen iraker skal have lov fortsat at være gift med begge sine to hustruer. Hvad står med andre ord højest – idealet om lighed for loven eller respekten for de kulturelle forskelle?

Taylor kommer ikke med en endegyldig løsning på denne indbyggede konflikt, men siger:

There must be something midway between the inauthentic and homogenizing demand for recognition of equal worth, on the one hand, and the self-immurement within ethnocentric standards, on the other. There are other cultures, and we have to live together more and more, both on a world scale and commingled in each individual society.

What there is is the presumption of equal worth I described above: a stance we take in embarking on the study of the other. Perhaps we don't need to ask whether it's something that other can demand from us as a right. We might simply ask whether this is the way we ought to approach others.³⁴

I eksemplet fra før vil man således kunne forklare onkel Tupacs tilstedeværelse som det spejl, der holdes op for hovedpersonen og viser ham et positivt selvbillede, hvor han tidligere havde haft en egocentrisk og racistisk skoleinspektør som spejl. På den måde anerkendes hans autenticitet, og hans identitet kan forblive intakt.

Jeg vil således anvende Charles Taylors teori til at anskueliggøre de samfundsmekanismer, der gør sig gældende omkring de sproglige minoriteter, og Pierre Bourdieus begreber til at forklare de værktøjer, som bibliotekaren har til sin rådighed.

Som sagt vil jeg herudover i mindre omfang anvende sprog- og tillidsforskning, som med udgangspunkt i social kapital ser bl.a. kultur som befordrende faktor for tillid og dermed stabilitet.

³³ Taylor (1994) s. 38f.

³⁴ Ibid. s. 72. Se også s. 66

2.5.3 Undersøgelsesmetode

Undervejs i mit forarbejde er jeg blevet opmærksom på tre overordnede aspekter af integration, som jeg finder af stor betydning for etableringen af medborgerskab og dermed også for den flersproglige biblioteksbetjening: kulturel, social og sproglig integration. På netop disse områder har biblioteket desuden mulighed for at sætte ind med nogle af sine kernekompetencer, nemlig fri og lige adgang til kulturprodukter og -arrangementer, samfundsinformation og sprogstimulerende materialer.

Som sagt mener jeg, at materialevalget dækker over mere eller mindre bevidste holdninger og ideologier. Jeg vil derfor ud fra en børnebibliotekarisk synsvinkel afsøge eksisterende, skriftlige kilder fra såvel lovgivere som udøvere på alle niveauer for tilkendegivelser om kulturelle, sociale og sproglige satsninger vedr. børn og sproglige minoriteter for siden at analysere dem med udgangspunkt i ovenstående aspekter. Jeg vil således foretage et dokumentarisk studie af området med inddragelse af relevante dele af faglitteraturen inden for biblioteks- og sprogvidenskaben, samt sociologien og anvende ovenstående teorier til at forklare de mønstre, som afdækkes.

3. Situationen på området

3.1 Statistisk øjebliksbillede

Pr. 1. januar 2008 var der i følge Danmarks Statistik 13.785 indvandrere fra ikke-vestlige lande i alderen 10-14 år og 72.905 efterkommere fra ikke-vestlige lande i samme aldersgruppe bosat i Danmark.³⁵ Blandt indvandrerne har 2.064 (15 %) dansk statsborgerskab, mens dette gælder for 49.385 (68 %) af efterkommerne. Dvs. at det på landsplan er børnebibliotekernes opgave at betjene knapt 90.000 børn, som i deres dagligdag må forventes at benytte et andet sprog end dansk. Det har været statistisk nødvendigt her at medregne de 14-årige, men også i praksis må det forventes, at unge over 13 år vil benytte sig af børnebibliotekets tilbud og dermed skal tages i betragtning. Undersøgelsen af etniske minoriteters brug af biblioteket 'Frirum til integration' viser, at biblioteksbrugerne fra de etniske minoriteter samlet set *benytter biblioteket væsentligt hyppigere end befolkningen som helhed*, for mange børn og unges vedkommende kommer de *dagligt eller næsten dagligt på bibliotekerne*, men i gennemsnit låner de *mindre end lånerne som helhed*. Børnene fra etniske minoriteter får også først eget

³⁵ Se bilag 2: Udtræk fra Statistikbanken d. 29.4.2008

lånerkort i en højere alder, *end det er tilfældet med danske børn*, og når de låner, er det *fortrinsvis dansksprogede materialer*.³⁶

3.2 Lovgivningen

Af Integrationsloven³⁷ § 1 fremgår, at lovens formål er *at sikre, at nyankomne udlændinge får mulighed for at udnytte deres evner og ressourcer med henblik på at blive deltagende og ydende medborgere på lige fod med samfundets øvrige borgere*. Som led i dette skal der bl.a. bidrages til, *at nyankomne udlændinge sikres mulighed for deltagelse på lige fod med andre borgere i samfundets politiske, økonomiske, arbejdsmæssige, sociale, religiøse og kulturelle liv* og den enkelte udlænding skal bibringes *en forståelse for det danske samfunds grundlæggende værdier og normer*. Loven har desuden som erklæret formål *at fremme muligheden for, at samfundets borgere, virksomheder, myndigheder, institutioner, organisationer og foreninger m.fl. kan bidrage til integrationsindsatsen*.

Med indførelse af Integrationsloven i 1993 blev integrationen i høj grad lagt over på kommunerne. Efter gældende Integrationslov § 19 skal en kommunalbestyrelse, som overtager ansvaret for en udlænding (dvs. flygtninge og familiesammenførte over 18 år jvf. § 2 og § 16), inden for 1 måned indgå en integrationskontrakt *på grundlag af en samlet vurdering af den enkelte udlændings situation og behov med henblik på, at udlændingen hurtigst muligt opnår ordinær beskæftigelse*. Samtidig underskrives en erklæring om integration, som i følge Karnovs noter til loven indebærer, at udlændingen *skal skrive under på, at de vil respektere samfundets grundlæggende værdier, herunder [...] at de vil arbejde for deres børns integration [...]*.

På børneområdet sættes der ligeledes ind med Folkeskolelovens³⁸ § 4a, hvorefter *tosprogede børn, der endnu ikke har påbegyndt skolegangen, [tilbydes] støtte til fremme af den sproglige udvikling med henblik på tilegnelse af dansk, hvis de efter en sagkyndig vurdering har behov herfor*. Vurderes dette, har forældrene *pligt til at lade børnene deltage i den tilbudte sprogstimulering eller i en sprogstimulering, der står mål med, hvad der almindeligvis kræves i folkeskolen*. Kommunalbestyrelsens forpligtelser gælder, uanset om barnet er optaget i daginstitution eller ej, fra det øjeblik barnet fylder

³⁶ Statsbiblioteket et al. (2001) s. 4 og 13ff.

³⁷ Lov nr. 1593 af 14. dec. 2007: Integration af udlændinge i Danmark (Integrationsloven)

³⁸ Lov nr. 1049 af 28. aug. 2007: Lov om folkeskolen (Folkeskoleloven)

3 år – medmindre barnet er tilknyttet en institution, som *alene er indrettet til børn under 3 år*. Som eksempel kan henvises til Køge Kommune, som har gjort deres 'Liste over bøger det er vigtigt tosprogede børn i Køge har mødt før skolestart' frit tilgængelig via Internettet.³⁹ Af denne fremgår det, at den er udarbejdet af en gruppe bestående af såvel institutionsledere som en børnebibliotekar og tosprogskonsulent.

Folkebibliotekernes formål er som bekendt at *fremme oplysning, uddannelse og kulturel aktivitet ved at stille bøger, tidsskrifter, lydbøger og andre egnede materialer til rådighed*, og formålet opfyldes *gennem kvalitet, alsidighed og aktualitet ved udvælgelse af det materiale, der stilles til rådighed*. Af gældende bekendtgørelse⁴⁰ fremgår det, at folkebibliotekerne kun er forpligtede til at anskaffe *en passende del af udgivne danske værker*. Men i flg. Biblioteksloven⁴¹ skal der drives folkebiblioteker med afdelinger for både børn og voksne, og man *skal gennem deltagelse i det almindelige lånesamarbejde søge at skaffe brugerne det materiale, som biblioteket ikke selv råder over*. Jvf. § 14 og 26 virker Statsbiblioteket som overcentral ved *at fremskaffe materiale med særligt henblik på flytninges og indvandreres behov til folkebibliotekerne og andre relevante institutioner* og formidle lån til folkebibliotekerne uden betaling.

Umiddelbart giver ovenstående lovttekster udtryk for en forventning om assimilation frem for et ønske om egentlig integration. Eller med Taylors begreber: at lighed prioriteres frem for forskellighed eller mangfoldighed. Dette baserer jeg ikke mindst på Integrationslovens krav om underskrivelse af erklæring om integration.

Folkebibliotekerne kan ud fra lovtteksten undgå at indkøbe egne ikke-danske materialer og er ikke forpligtede på en særlig materialesammensætning med henblik på betjening af sproglige minoriteter – børn eller voksne. Dog kan folkebibliotekernes formål åbenlyst være med til at opfylde Integrationslovens intention om at sikre *nyankomne udlændinge* mulighed for deltagelse i samfundslivet.

3.3 Bibliotekernes rolle

Længe før nogen tænkte på at udarbejde en Integrationslov, var de danske bibliotekarer aktive i udviklingen af bibliotekstilbud til landets nyttilkomne sproglige minoriteter. Allerede i 1970 var forløberen for Folkebibliotekernes Indvandrerbibliotek blevet

³⁹ Køge Kommune, Institutionsafdelingen (2006)

⁴⁰ Bekendtgørelse nr. 30 af 10. jan. 2005: Bekendtgørelse om biblioteksvirksomhed.

⁴¹ Lov nr. 340 af 17. maj 2000: Lov om biblioteksvirksomhed (Biblioteksloven)

oprettet i Gentofte, nemlig Gæstearbejdersamlingen, der - som navnet antyder - var tiltænkt de såkaldte gæstearbejdere og deres behov for især tyrkisk og jugoslavisk litteratur.⁴² Opgaven var dengang at *sikre, at forbindelsen til hjemlandet [blev] opretholdt og – hvad angår børn og unge – dobbelt halvsproglighed undgået.*⁴³

Med Biblioteksloven fra 1983 og Bekendtgørelsen fra 1985 *blev brugere med indvandrerbaggrund ligestillet med danske brugere* og Indvandrerbiblioteket blev flyttet til *en stor lagerbygning i udkanten af København.*⁴⁴

Bibliotekernes rolle er ikke længere primært at sørge for modersmålsamlinger, der sikrer kontakten til det hjemland, som folk forventes at vende tilbage til, men en mere aktiv rolle med henblik på integration og i samarbejde med andre institutioner etablere medborgerskab.⁴⁵

Siden 1998 har Indvandrerbiblioteket hørt under Statsbiblioteket og skiftede i 2006 navn til SBCI Statsbiblioteket BiblioteksCenter for Integration. SBCI ligger i dag på Christianshavn og har etableret den årlige konference 'Biblioteker og Integration', som i år er afholdt for 3. gang. Efter en periode med meget snak om "uro" på bibliotekerne pga. unge sproglige minoriteters tilstedeværelse er fokus nu rettet mod samarbejde om sproglegestuer og lektiecafeer, samt formidling via Internettet.⁴⁶ Det sidste ikke mindst via portalen FINFO, der kommer i en ny udgave her i foråret 2008.

Men hvad med den bibliotekariske kernekompetence - materialevalget? I lyset af den megen fokus på integration, virker manglen på opdaterede, nationale retningslinier for materialevalget til børn af sproglige minoriteter påfaldende.

4. Materialerne

4.1 Hvilke materialer og hvordan?

4.1.1 Anskaffelse

Det er en stor udfordring for bibliotekerne at etablere og vedligeholde en grundsamling af materialer til den flersproglige biblioteksbetjening. Dette gælder ikke mindst på småbørnsområdet, da biblioteksbetjening af førskolebørn ofte er ukendt i

⁴² Thorhauge (2003) s. 6 m.fl.

⁴³ Weisbjerg & Elbeshausen (2006) s. 153

⁴⁴ Ibid. s. 147 og 150

⁴⁵ Berger (2001) s. 86-98 og Weisbjerg & Elbeshausen (2006) s. 158f. m.fl.

⁴⁶ SBCI (u.å.), Fangel & Frydendahl (2005) og SBCI (2006)

oprindelseslandene.⁴⁷ I 1980'erne samarbejdede man i Norden om projekter som en nordisk bibliotekshåndbog med informationer om lande, sprog og indkøbssteder⁴⁸, og der blev gjort forsøg med et fælles nordisk indkøbssamarbejde, men løsningen viste sig at være for kostbar.⁴⁹ I dag samarbejdes der lokalt og med Statsbiblioteket Center for Integration (SBCI) om anskaffelse og registrering af materiale, idet SBCI årligt udbyder sprogindkøb via Fælleskøbet.⁵⁰ Udover at etablere en grundsamling og abonnere på egne nyheds- og aktualitetsprægede materialer, kan bibliotekerne vælge at abonnere på 3 typer depoter (*dvs. langfristede lån af mindre bogsamlinger*)⁵¹ hos SBCI. Der skelnes mellem Lyn-depoter udelukkende med materialer fra indeværende år, Mix-depoter med op til fem år gamle materialer og Special-depoter til specifikke behov. De to første typer rummer både voksen- og børnematerialer, og den åbenlyse fordel er, at materialerne på denne måde er i cirkulation og dermed ikke "går døde" på hylderne. Derudover er der naturligvis løbende mulighed for enkeltforespørgsler.⁵²

4.1.2 Formål og typologi

Materialer skal i følge Biblioteksloven som sagt udvælges på baggrund af kvalitet, alsidighed og aktualitet uden hensyn til *de i materialet indeholdte religiøse, moralske eller politiske synspunkter*.⁵³ Dette gælder også materialer til flersproglig biblioteksbetjening. Imidlertid kan det være svært at bedømme kvaliteten af en bog, hvis sprog man ikke forstår, og hvis kulturelle kontekst man ikke kender. Lad os derfor se på folkebibliotekernes tre formål.

Hvad angår formålet om at fremme 'oplysning', vil faglitteraturen være uomgængelig. Det samme gælder for 'uddannelse', som desuden vil hænge tæt sammen med basale sprogfærdigheder og derfor tillige kan fordrer sprogstimulerende materialer. 'Kulturel aktivitet' vil i modsætning til de to andre punkter umiddelbart knytte sig til skønlitteratur foruden musik og film, men begge typer af litteratur kan have relevans for opfyldelsen af alle tre formål. Jeg vil senere komme nærmere ind på de tre områder under overskrifterne den kulturelle, sociale og sproglige integration.

⁴⁷ Bibliotekstilsynet (1980) s. 12 og s. 20

⁴⁸ Berggren et al. (red.) (1983)

⁴⁹ Berger (2001) s. 83

⁵⁰ Afzal & Lylloff (red.) (1999) s. 33f. og SBCI (u.å.)

⁵¹ Bibliotekstilsynet (1980) s. 15

⁵² SBCI (u.å.)

⁵³ Lov nr. 340 af 17. maj 2000: Lov om biblioteksvirksomhed (Biblioteksloven)

Følgende materialemæssige kombinationer har man i den flersproglige biblioteks-
betjening til rådighed i opfyldelsen af såvel Biblioteks- som Integrationslovens formål:

Kultur – Sprog	Dansk	Modersmål
Dansk/nordisk kultur	Danske/nordiske materialer på dansk	Danske/nordiske materialer på modersmålet
Oprindelseslandets kultur	Oprindelseslandets materialer på dansk	Oprindelseslandets materialer på modersmålet

(egen model)

Mere detaljeret kan materialet på børnebiblioteket opdeles efter type således:⁵⁴

- Modersmålsmaterialer (herunder også materialer udgivet i Danmark)
 - Skønlitteratur (både hjemlandets egne og oversatte nordiske bøger)
 - Billedbøger
 - Småbørnsbøger
 - Let læst skønlitteratur
 - Rim og remser, børnesange
 - Eventyr
 - Tegneserier
 - Nationale folkeeventyr – digtning og sange
 - Faglitteratur (både hjemlandets egne og oversatte nordiske bøger)
 - Lette fagbøger
 - ABC – eller 1. klasse læsebøger
 - Hjemlandets religion, fx Koranen, udg. for børn m. forklaringer
 - Hjemlandets historie, geografi, samfundsforhold
 - Opslagsværk – alment
 - AV-materialer
 - Lydbøger
 - CD-rom'er
 - Musik
 - Film
- Nyheds- og aktualitetsprægede materialer
 - Tidsskrifter for børn & unge
- Integrationsunderstøttende materialer*
 - Let læst dansk skønlitteratur/begynderlæsning og bog+bånd
 - Let læst dansk faglitteratur om samfundsforhold, sociale forhold m.m.
 - Fagvideoer på dansk samt visse fagvideoer på hovedsprogene, produceret i Danmark. Fx om hospitalsindlæggelse.
 - Ordbøger
 - Sprogstimulerende materialer, fx kufferter, legetøj, spil og computerspil.

*De integrationsunderstøttende materialer skal supplere de gængse danske materialer.

⁵⁴ Afzal & Lylloff (red.) (1999) s. 20ff. og 29ff., BF's KITAB-udvalg (1990) s. 12ff., Bibliotekstilsynet (1980) s. 35f. og KKB (2000) s. 19f.

4.2 Det afgørende syn på integration

Mange svenske og engelske billedbøger er blevet oversat til indvandrersprog f.eks. Alfons Åberg og Plet, og dem køber vi, fordi vi kender dem og kan stå inde for kvaliteten, men det er vigtigt også at have hjemlandenes egne forfattere repræsenteret, så børnene kan stifte bekendtskab med hjemlandets børnekultur.⁵⁵

Børnebibliotekar Jette Borch, Ishøj Bibliotek (1999)

Ovenstående citat fra bidraget 'Biblioteksbetjening af tosprogede børn' udløser en række spørgsmål. Indkøber bibliotekarerne oversatte bøger, blot fordi de *kan stå inde for kvaliteten*? Det kan som sagt være svært for flertallet af bibliotekarer at kvalitetsvurdere materialer på fremmedsprog; men er der ikke andre begrundelser - som f.eks. et ønske om integration? Bør oversatte bøger i virkeligheden ikke placeres under 'integrationsunderstøttende materialer'?

Dernæst savnes en begrundelse for, at det er vigtigt at have hjemlandets børnekultur repræsenteret. Er det groft sagt, fordi de med stor sandsynlighed skal giftes med én fra hjemlandet, og man i det hele taget derhjemme *lever efter hjemlandets kultur og normer*, som Jette Borch beskriver det sammesteds? Hvis dette er tilfældet, støtter bibliotekerne så ikke netop bare udviklingen af parallelsamfund, sådan som min arbejdshypotese siger?

Læser man hele Jette Borchs bidrag til Biblioteksstyrelsens publikation 'Biblioteker og etniske minoriteter'⁵⁶, vil man med det samme se, at Ishøj Bibliotek på dette tidspunkt faktisk havde en målsætning om at *bidrage til barnets integration i det danske samfund*, var meget bevidste om udvikling af børnenes sprog og i det hele taget gjorde en stor indsats for at betjene gruppen af tosprogede børn i kommunen.

Men synet på 'integration' er afgørende for, hvordan det gribes an, og hvordan mine spørgsmål kan besvares.

⁵⁵ Afzal & Lylloff (red.) (1999) s. 21

⁵⁶ Ibid. s. 20ff.

5. Den kulturelle integration

Lektor Flemming Mouritsen har i sit arbejde med børnekultur inddelt den i de tre kategorier: 'kultur for børn', 'kultur med børn' og 'børns kultur'.⁵⁷ 'Kulturel integration' knytter sig i denne sammenhæng til den første kategori, 'kultur for børn', idet der her behandles materialer til flersproglig biblioteksbetjening af børn med henblik på kulturel integration, dvs. hidrørende formålet 'kulturel aktivitet'.

Imidlertid vil jeg i gennemgangen anvende sociologisk forskning, hvor kulturel identitet skal opfattes bredt som såvel værdier og normer som kulturelle produkter, idet jeg antager, at disse former afspejles i kulturen for børn.⁵⁸

5.1 Intentioner og visioner

'Regeringens vision og strategier for bedre integration' rummer tre strategier, hvoraf jeg i første omgang vil koncentrere mig om indsatsen for *at sikre et sammenhængende og åbent demokratisk samfund*, der har et *kulturliv med plads til alle* som et centralt element.⁵⁹ Øverst på dagsordenen er *frihed, vækst og velfærd*.⁶⁰ Mangfoldigheden i samfundet ses som en mulighed for *dynamik og fremgang*, og udlændinge som ligeværdige borgere, der skal gives mulighed for deltagelse i samfundet på samme vilkår som alle andre.⁶¹ Men Regeringen kan *ikke acceptere et opsplittet samfund, hvor grundlæggende værdier og rettigheder søges sat ud af kraft med henvisning til kulturel forskellighed. For det er netop den enkelte borgers frihed, der er grundlaget for, at mangfoldigheden overhovedet kan eksistere*.⁶² Strategierne munder ud i en række konkrete initiativer, herunder 'Initiativ 66' – iværksættelse af en kampagne, som i samarbejde mellem bibliotekerne og andre *relevante aktører* skal *sikre en mere offensiv formidling af bibliotekernes læringstilbud om det danske samfund* og bidrage til udvikling af medborgerskabet.⁶³ Dette initiativ blev omgående ført ud i livet med kampagnen 'Biblioteket – en port til det danske samfund'.⁶⁴

Den amerikanske sociolog Robert D. Putnam understøtter Regeringens forventning om, at immigration og etnisk diversitet på langt sigt vil fremme velstanden nationalt.

⁵⁷ Mouritsen (1996) s. 10f

⁵⁸ Carøe Christiansen & Schmidt (red.) (2002) s. 57f.

⁵⁹ Ministergruppen om bedre integration (2003) s. 8

⁶⁰ Ibid. s. 81

⁶¹ Ibid. s. 11 og 81.

⁶² Ibid. s. 81

⁶³ Ibid. s. 37

⁶⁴ Se bl.a. Fangel & Frydendahl (2005)

Imidlertid viser hans undersøgelser også, at den etniske diversitet på kort sigt reducerer den sociale solidaritet og sociale kapital.⁶⁵ Som jeg vil komme nærmere ind på senere, mener Putnam, at løsningen er en gradvis rekonstruktion af den sociale identitet – ikke bare for immigranterne (assimilation), men også de indfødte (integration).⁶⁶

Anvendes Taylors teorier på Regeringens vision og strategier, ses tydeligt de to linier: lighed og forskellighed, hvor lighed i rettigheder og pligter dog her ses som en forudsætning for frihed til forskellighed.⁶⁷ Strategien beskæftiger sig ikke direkte med samfundets ”spejling” af de sproglige minoriteter, men udtrykker en forventning om, at man ved at styrke kendskabet til egen kultur, herunder religion, kan styrke forståelsen af andre. En betragtning man også finder hos Putnam.⁶⁸ Imidlertid giver Regeringen udtryk for en forventning om, at de etniske minoriteter *for manges vedkommende* allerede besidder en stærk kulturel identitet.⁶⁹ Det er således i denne forståelse danskernes kulturelle identitet, der skal styrkes, mens de sproglige minoriteter skal bibringes kendskab til danske, demokratiske værdier.⁷⁰

Af Kulturministeriets ’Redegørelse til Folketinget om regeringens børnekulturpolitiske indsats’ fremgår det, at regeringens mål er, *at alle børn i Danmark skal have de bedst tænkelige betingelser for at leve sig ind i, opleve og bidrage til vores samfund og dets fællesskaber.*⁷¹ I redegørelsen stilles forslag om tre kulturpolitiske delmål, herunder:

*For det første skal kulturpolitikken medvirke til, at børn så tidligt som muligt føler, at de er en del af et fællesskab. De skal vide, at de ikke er alene, men med i en større helhed. Børn skal derfor møde samfundets værdier i de sammenhænge, hvor de færdes. Og de skal møde voksne, som er parate til at delagtiggøre dem i den fælles kulturarv og den kulturelle mangfoldighed.*⁷²

Under programpunkt 8. ’Børn og biblioteker’ fremhæves børnebibliotekernes rolle som kulturformidlere i bred forstand, dvs. også udover den kulturformidling, som er baseret

⁶⁵ Putnam (2007) s. 137ff.

⁶⁶ Ibid. s. 159f.

⁶⁷ Ministergruppen om bedre integration (2003) s. 7

⁶⁸ Putnam (2007) 143f.

⁶⁹ Ministergruppen om bedre integration (2003) s. 36

⁷⁰ Ibid. s. 4

⁷¹ Kulturministeriet (1999) s. 2

⁷² Ibid. s. 2

på børnebøgerne.⁷³ Dette aspekt går ud over rammerne for denne opgave, men jeg ser udsagnet som en del af forklaringen på, hvorfor der siden har været så lidt fokus på de fysiske materialer, mens der har været en række af aktiviteter for og med sproglige minoritetsbørn. Her til skal naturligvis lægges, at SBCI har påtaget sig en stor del af ansvaret for fysiske materialer til den flersproglige biblioteksbetjening, men i følge SBCIs indkøbsstrategi, er det dog *overvejende bibliotekernes efterspørgsel der tages udgangspunkt i ved indkøb og materialevalg.*⁷⁴

Børnebibliotekarerne skal altså i bred forstand påtage sig det ansvar at være blandt de voksne, som delagtiggør børnene ikke alene i den fælles kulturarv, men også i den kulturelle mangfoldighed. De sproglige minoritetsbørn skal med Bourdieus begreber bibringes såvel social som kulturel og symbolsk kapital, dvs. en kapital i relation til børnenes 'felt', som i dette tilfælde er den sproglige minoritets.

Et udvalg nedsat af Kulturministeriet er netop udkommet med rapporten 'Fremtidens biblioteksbetjening af børn', som rummer en række anbefalinger til sikring af et fortsat stærkt bibliotekstilbud til børn i sammenhæng med den nationale videns- og udviklingsstrategi, og med henblik på at sikre sammenhængskraften og den personlige udvikling.⁷⁵ Trods det mellemliggende regeringsskifte fortsætter udvalget med følgende formulering i nogen grad den kulturministerielle linie fra 1999:

*Fremtidens bibliotekstilbud har en vigtig funktion i forhold til de sårbare børn, der ikke benytter sig af de etablerede fritidstilbud, og som har behov for at få en ramme at udvikle deres ressourcer i – både når det gælder faglighed, kulturel kapital og evnen til at skabe og indgå i netværk.*⁷⁶

Bibliotekerne skal nu som altid arbejde med læselyst som et af indsatsområderne. *Det er først og fremmest sket ud fra ønsket om at give børn litterære oplevelser, men også ud fra en viden om, at børn, der læser meget, bliver sikre læsere.* Danske børns læsefærdigheder er utilstrækkelige, hvilket ikke mindst gælder de tosprogede. Målet er i følge udvalget at *gøre børn til bedre læsere og skabe gode møder mellem børn og litteratur.*⁷⁷

⁷³ Kulturministeriet (1999) s. 6f.

⁷⁴ SBCI (2007) s. 1

⁷⁵ Brandt & Poulsen (red.) (2008) s. 8ff.

⁷⁶ Ibid. s. 65

⁷⁷ Ibid. s. 57

Socialforskningsinstituttet (SFI) samlede i 2002 op på sin løbende forskning om etniske minoriteter, og deres undersøgelser viser, *at manglende integration af etniske minoriteter oftere skyldes sociale forhold end kulturelle*.⁷⁸ SFI peger på, at kulturel identitet er *en dynamisk størrelse. Meget tyder på, at særegne kulturelle træk i nogle tilfælde kan fungere som produktive elementer i integrationsprocessen*.⁷⁹ På grund af ønsket om en kulturel identitet vil nogle i deres nye hverdag forsøge at opretholde oprindelseslandets normer, og følge med i nyheder og kulturprodukter derfra.⁸⁰ I lighed med SFIs resultater, mener Putnam som sagt ikke, at en sådan styrkelse indadtil hæmmer kontakten udadtil.⁸¹ Imidlertid pointerer SFI, at den *fortsatte støtte til hjemlandets normer og værdier også [kan] være et udtryk for marginalisering*. Der vil dog under alle omstændigheder ske en gradvis ændring af levevisen i det nye samfund.⁸² De sociale forhold og den for nogles vedkommende utilstrækkelige sociale kapital vil blive behandlet i afsnittet 'Social integration'.

5.2 Planer og praksis

På lokalt plan mærkes stadig efterdønninger af kommunesammenlægningerne – både på bibliotekerne og hos andre, der beskæftiger sig med kulturtilbud til børn. Børne- og Kulturdirektør Per B. Christensen ser kulturen som den lim, der kan binde de nye kommuner sammen. I den forbindelse skriver han:

*Vi skal skabe tilbud – også på børnekulturområdet – der sikrer sammenhængskraften, hvor alle børn møder den gode fortælling, det enestående billede, får lov til at synge og være sammen om kulturen. Hvor alle børn får indsigt i, hvad kulturen giver til os som mennesker og det fællesskab, vi alle indgår i.*⁸³

Sprogvejleder Jette Løntoft har i regi af Indvandrerbiblioteket skrevet artiklen 'Billedbøger og tosprogede børn' om, hvordan man griber mødet med den gode fortælling an i praksis.⁸⁴ Ud fra en højt-læsningssituation giver hun en række anvisninger på valget af velegnede billedbøger til tosprogede børn. Udover helt basale etniske

⁷⁸ Carøe Christiansen & Schmidt (red.) (2002) s. 69

⁷⁹ Ibid. s. 70

⁸⁰ Ibid. s. 58

⁸¹ Putnam (2007) 147f.

⁸² Carøe Christiansen & Schmidt (red.) (2002) s. 59

⁸³ Christensen (2006) s. 52ff.

⁸⁴ Løntoft (u.å.)

hensyn skal der i valget tages hensyn til såvel barnets alder som sprog. Uanset sprogligt niveau skal indholdet være alderssvarende og rumme en god historie, samtidig med at det er vigtigt at sikre, *at mørkhudede og mørkhårede børn møder billedbogsfigurer, som ligner dem selv også på de områder.*

SBCI, som Indvandrerbiblioteket kaldes i dag, afholder som tidligere nævnt årlige konferencer om 'Biblioteker og Integration'. På konferencen 'Kulturelle perspektiver' her i 2008 blev det bl.a. drøftet, hvorvidt slutbrugerne skal involveres i materialevalget. Manu Sareen, forfatter, integrationskonsulent og medlem af Borgerrepræsentationen i København, påpegede, at dette måske kunne føre til, at marginaliserede brugere ville anvende biblioteket mere aktivt. Han sagde ved samme lejlighed, at litteraturen kan afspejle identiteten og dermed fungere som rollemodel for de unge; hvorfor der både er brug for den litteratur, der afspejler eksilet, og for hjemlandets litteratur.⁸⁵

Jette Løntoft og Manu Sareen taler begge om genkendelsen i litteraturen. Uanset om de sproglige minoriteter selv deltager i materialevalget eller ej, kan samfundet altså bruge litteraturen som del af det "spejl", såvel enkeltindivider som grupper i følge Taylor har brug for i opbyggelsen af deres identitet.⁸⁶ Dette gælder både materialer fra Danmark og oprindelseslandet. Uanset hvilke gode intentioner, der ligger bag materialevalget, er det desuden vigtigt, at bøgerne rummer 'den gode fortælling'. Både for at fastholde læseren og for at opbygge den kulturelle kapital - til berigelse for såvel det enkelte menneske som fællesskabet.

Generelt tales der meget på SBCIs konferencer om 'gensidighed' i integrationsprocessen. Dette skyldes formentlig, at man ikke tidligere havde dette aspekt med, da man i den flersproglige biblioteksbetjenings første år fokuserede på de såkaldte 'gæstarbejdere', som forventedes at rejse tilbage til hjemlandet. Dette afspejles også i Bibliotekstilsynets rapport 'Biblioteksbetjening af indvandrerbørn' fra 1980, hvor brugen af materialer til udvikling af modersmålet og til bevarelse af familiens og hjemlandets kultur begrundes med følgende: *de (indvandrerbørnene) skal kunne vende tilbage til hjemlandet, og de skal undgå at komme i en kultur- og generationskløft i forhold til deres familie.* Der gives desuden en på dette tidspunkt ny begrundelse i bibliotekssammenhænge: *Sprogudviklingen i et barns første 4-5 år er afgørende for dets evne til at anvende et skriftligt og et mundtligt sprog, og udviklingen af barnets*

⁸⁵ SBCI (2008) s. 4. Manu Sareen er desuden manden bag forslaget om en såkaldt "perkerkanon".

⁸⁶ Taylor (1994) s. 25. Se også Horst (1988) s. 18

*begrebsverden og følelsesliv er tæt forbundet med udviklingen af modersmålet.*⁸⁷ Arbejdsgruppen bag rapporten opfordrer til, at der igangsættes en nordisk produktion af materialer, som kan dække de sprogområder, hvor materialebestanden er for beskeden til at dække behovet på bibliotekerne. *Skønlitteratur for de selvlæsende børn er bedst repræsenteret, billed- og småbørnsbøger ofte dårligt, og faglitteratur for børn produceres næsten ikke.*⁸⁸ I denne sammenhæng citeres en svensk arbejdsgruppe ang. nødvendigheden af en betydelig modersmålsamling: *Invandrarbarn behöver, i likhet med svenska barn, ha tillgång till barnlitteratur för att utvecklas, för att hålla språket levande, för att få ett rikt ordförråd, för att stärka identitetskänslan och få upplevelser av den egna kultursfären.*⁸⁹

BF's KITAB-udvalgs 10 år yngre 'Retningslinier for flerkulturel biblioteksbetjening' fra 1990 fremhæver også vigtigheden af, at minoriteter har *mulighed for at låne alle typer af materialer på deres modersmål*. De begrundet det således:

Materialsamlinger på modersmålene kan medvirke til, at minoriteterne bevarer kontakten til hjemlandenes sprog og kultur og derved får mulighed for at følge med i nye kulturelle og politiske strømninger m.m.

Samlingerne bør også findes på bibliotekerne på grund af den kunstneriske og menneskelige oplevelse og den indsigt i tilværelsen, som disse materialer kan give – det, der kan sammenfattes i udtrykkene "læseoplevelse" eller "musikoplevelse".

Ved desuden at stille materialer til rådighed om det danske samfund kan bibliotekerne bidrage til, at minoriteterne får bedre mulighed for at klare sig på lige fod med indfødte danske borgere.

De relevante materialer på modersmålene og på dansk kan desuden lette minoriteternes stillingtagen dels til de forskellige kulturelle værdinormer, dels til den grad af integration, som den enkelte ønsker.

*Et veludviklet modersmål er ifølge forskningsresultater en forudsætning for en rimelig tilegnelse af det nye sprog og for udvikling af en aktiv tosprogethed. Dette gælder i særlig grad for børn.*⁹⁰

⁸⁷ Bibliotekstilsynet (1980) s. 17f.

⁸⁸ Ibid. s. 38

⁸⁹ Ibid. s. 39

⁹⁰ BF's KITAB-udvalg (1990) s. 6f.

Sammenfattes de ovenfor nævnte arbejdsgruppers udmeldinger, vægtes den kunstneriske oplevelse og udviklingen af identiteten i forhold til såvel det gamle som det nye land, samt ikke mindst ligestillingen i forhold til den øvrige befolkning. Igen er der altså i høj grad tale om tilførsel af kulturel kapital, som vel at mærke knytter sig stort set lige meget til det nye samfund og oprindelseslandet. Forestillingen om lighed går her på, at mangfoldighed i materialerne ligestiller minoriteterne med majoriteten.

Fremme i 1999 nedsatte Københavns Kommunes Biblioteker (KKB) en arbejdsgruppe med henblik på at få kortlagt og tilpasset den flersproglige biblioteksbetjening. Baggrunden var bl.a., at det i 'Elementer til strategi- og handlingsplan for Indvandrerbiblioteket, november 1998' blev præciseret, at folkebibliotekernes primære opgave er at dække behovet for nyheds- og aktualitetsprægede materialer, integrationsrelevante materialer, samt meget benyttede håndbøger.⁹¹ KKB meldte derfor i 2000 ud, at de fremover i egne samlinger ville fokusere på de integrationsfremmende materialer og skære ned på modersmålsmaterialerne.⁹²

De københavnske biblioteker brød dermed med den hidtil herskende stærke orientering mod oprindelsesland og modersmålssamlinger.⁹³ KKBs materialeindkøb til flersproglig biblioteksbetjening har dog to formål: En integrationsfremmende indsats og opretholdelse af kontakt med hjemlandets kultur, samfundsforhold og sprog, hvorfor de tre materialetyper blev ligestillet.⁹⁴

Umiddelbart herefter kom bibliotekar Jette Borch med sin beskrivelse af den flersproglige biblioteksbetjening af etniske minoritetsbørn på Ishøj Bibliotek anno 1999. Udover det allerede citerede vil jeg her fremhæve bibliotekets målsætning om *at give barnet mulighed for at stifte bekendtskab med hjemlandets børnekultur og den danske*.⁹⁵ IFLA giver også udtryk for i sine guidelines for biblioteksbetjening af såvel børn som sproglige minoriteter, at materialerne skal afspejle *virkeområdets kulturelle spændvidde og de forskellige værdier og holdninger*.⁹⁶ Folk skal på deres foretrukne sprog have adgang til såvel egen som andres kultur.⁹⁷

⁹¹ KKB (2000) s. 3 og 12

⁹² Ibid. s. 19f.

⁹³ Weisbjerg & Elbeshausen (2006) s. 153 og 158f

⁹⁴ KKB (2000) s. 18 og Afzal & Lylloff (red.) (1999) s. 31

⁹⁵ Afzal & Lylloff (red.) (1999) s. 21

⁹⁶ IFLA (2003) s. 3f

⁹⁷ IFLA (6.2.2002) pkt. 2.1 og 3.1

5.3 Delkonklusion

Ikke overraskende er der på ministerielt plan mest fokus på samfundet, hvor man lokalt og i bibliotekssammenhænge er mere opmærksomme på individet. Regeringen ser lige, grundlæggende værdier og rettigheder som fundament for frihed og dermed mangfoldighed, hvor man tilsyneladende på det mere konkrete plan ser mangfoldigheden som udtryk for ligestilling. Det er da også i følge lovgivningen hensigten med materialerne at ligestille i muligheder, men nedenunder ligger et krav om fælles grundlæggende, demokratiske værdier. På det strategiske niveau er målet at uddybe de sproglige minoriteters forståelse af det danske samfund og samtidig styrke danskernes opfattelse af sig selv. Herudover skal der i det danske kulturliv være plads til alle og bibliotekarerne være med til at indvie børnene i mangfoldigheden. Det er da også svært at forestille sig biblioteksfolk protestere over, at bibliotekerne skal være med til at styrke demokratiet. Men der spores på det taktiske og udførende niveau en bredere forståelse for vigtigheden af også at reflektere de sproglige minoriteters identitet, både i forhold til det nye og gamle land, og dermed jvf. Taylors teori styrke identiteten. En vekselvirkning der i følge Putnam er vigtig på begge sider for at opnå egentlig integration. Minoriteterne har måske nok en ”stærk kulturel baggrund”, men samme baggrund bliver massivt udfordret i et land som Danmark. Desuden har børnene ikke nødvendigvis del i denne kultur i en grad, der kan forhindre en kulturel kløft mellem børn og forældre. Der ser således ud til at være behov for kulturprodukter, der afspejler såvel dansk som andre kulturer, således at integrationen kan styrkes. Herunder også modersmålsmaterialer. Der kan jvf. materialelisten være tale om skønlitteratur, musik og film, såvel som faglitteratur, der behandler kulturelle emner. SBCI har her en vigtig funktion, idet modersmåls-samlingen kan være svær at håndtere for det enkelte bibliotek.

6. Den sociale integration

Loven formål ’oplysning’ kan siges at knytte sig til intentionerne om udbredelse af de demokratiske værdier, som jeg netop har været inde på, men også til de sociale aspekter af integration, som vil blive behandlet i det følgende. Uden basal oplysning om samfundsforhold vil det være vanskeligt at etablere social kapital, som er et centralt begreb i det følgende, og hvis tilstedeværelse er afgørende for civilsamfundet og

dermed netop demokratiet.⁹⁸ Der skelnes mellem den makroteoretiske tilgang, hvor Putnam er en central figur, og den mikroteoretiske, hvor Bourdieu placerer sig.⁹⁹ Uanset tilgang bygger den sociale kapital på fælles normer og tillid over tid.¹⁰⁰

6.1 Intentioner og visioner

Ifølge Putnam kan immigration og etnisk diversitet på kort sigt reducere social solidaritet og social kapital¹⁰¹, og som sagt viser SFIs undersøgelser, *at manglende integration af etniske minoriteter oftere skyldes sociale forhold end kulturelle.*¹⁰² Det kan være boligforhold og økonomiske forhold i det hele taget, tilknytning til arbejdsmarkedet og sociale relationer. Det sidste hører ind under den sociale kapital, som kan være nøglen til at løse andre sociale problemer, jvf. Bourdieus ligning, hvor kapital er en af de parametre, som kan varieres. Alt andet lige er det en fordel populært sagt at ”kende nogen, som kender nogen”, når man skal skaffe bolig, læreplads og arbejde. Disse ting vil alle have indflydelse på børns hverdag og opvækst.¹⁰³

Børn indgår i sociale relationer, fra de er ganske små¹⁰⁴, og vil i et land som Danmark tidligt have mulighed for at indgå i demokratiske processer i elevråd, fritidsforeninger og f.eks. brugerråd på lokalbiblioteket. Netop biblioteket kan spille en stor rolle for sproglige minoritetsbørn, fordi det er et gratis tilbud for alle, mens medlemskontingenter kan forhindre nogle børn i at deltage i foreningslivet.¹⁰⁵ Det kulturministerielle udvalg bag ’Fremtidens biblioteksbetjening for børn’ anerkender da også, at de danske folkebiblioteker altid har *spillet en rolle for den sociale integration og bevægelighed i samfundet, fordi de er et offentligt fristed, der er gratis og åbent for alle. Derfor har biblioteket et særligt potentiale for at tiltrække ressourcetsvage børn og unge – med såvel dansk som anden etnisk baggrund end dansk.*¹⁰⁶

Men det er ikke alene økonomisk kapital, der kan afholde såvel børn som voksne fra social deltagelse i samfundslivet. Det kan også den sociale kapital; vel at mærke den

⁹⁸ Fukuyama (2000) s. 99 og Boje (2007) s. 540

⁹⁹ Boje (2007) s. 534ff.

¹⁰⁰ Boje (2007) s. 540f. og Fukuyama (2000) s. 98

¹⁰¹ Putnam (2007) s. 137

¹⁰² Carøe Christiansen & Schmidt (red.) (2002) s. 69

¹⁰³ Skytte (2006) s. 173ff.

¹⁰⁴ Ibid. s. 172

¹⁰⁵ Carøe Christiansen & Schmidt (red.) (2002) s. 63f.

¹⁰⁶ Brandt & Poulsen (red.) (2008) s. 65

som har en radius ud over familiens kreds.¹⁰⁷ Problemet kan dermed være selvforstærkende, idet social kapital ikke opstår af intet.

*Nogle indvandrere og flygtninge kommer fra samfund, uden tradition for demokrati, foreningsliv og samfundsdeltagelse. Omdrejningspunktet for tilværelsen er i langt højere grad familien og det nære.*¹⁰⁸ Sådan fremgår det af 'Regeringens vision og strategier for bedre integration'. Nogle af bestræbelserne på integration går derfor på at sikre børnene længst mulig tid i danske skoler med kammerater af forskellig baggrund, hvor de kan stifte bekendtskab med *de normer og traditioner, der er fremherskende i det danske samfund.*¹⁰⁹ Men som Bourdieu erkender, har det betydning for efterstræbelsen, at man selv bliver efterstræbt. Her hjælper måske Regeringens intention om, at værdierne i folkeskolen via skriftligt materiale skal udbredes, og minoriteterne motiveres og inspireres til at *tage aktiv del i skolens liv ved deltagelse i elevråd og skolebestyrelser.*¹¹⁰ Endvidere er ambitionen gennem *dialog og samarbejde med de frivillige landsdækkende organisationer på området* at styrke indsatsen for *at øge etniske minoriteters deltagelse i det organiserede forenings- og fritidsliv for at fremme en fortsat indførelse i det danske samfund.*¹¹¹ Hvad bibliotekerne angår, er det intentionen at sikre *en mere offensiv formidling af bibliotekernes læringstilbud om det danske samfund*, som det fremgår af 'Initiativ 66'¹¹², der allerede er nævnt på s. 19.

Men integration påhviler ikke kun foreninger og offentlige instanser:

*Hvis et samfund skal hænge sammen, må dets medlemmer interessere sig for hinanden. Af denne interesse udspringer den gensidige respekt og omsorg, der kendetegner et harmonisk samfundsliv. Tolerance og frisind er ikke ligegyldighed, men vilje til at møde andre kulturer og andre synsmåder med åbenhed. Og det er en forpligtelse, der hviler på os alle.*¹¹³

Dette er også i tråd med Taylors budskab om betydningen af anerkendelse og positiv spejling af individet. I Kulturministeriets redegørelse til Folketinget om regeringens børnekulturpolitiske indsats 'Børn og Kultur' er det netop et programpunkt, at offentlige institutioner, herunder bibliotekerne, skal være med til at etablere møder mellem børn

¹⁰⁷ Boje (2007) s. 525 og Fukuyama (2000) s. 99

¹⁰⁸ Ministergruppen om bedre integration (2003) s. 15

¹⁰⁹ Ibid. s. 16ff.

¹¹⁰ Ibid. s. 20

¹¹¹ Ibid. s. 36

¹¹² Ibid. s. 37

¹¹³ Ibid. s. 4

og frivillige voksne, således at børn kan modtage værdier fra voksne, som ønsker at bruge deres tid på dem, alene fordi de synes, at det er *vigtigt og sjovt*. Som det påpeges, kan en sådan *deltagelse i foreningslivet og lokalsamfundets øvrige fællesskaber [] også være et inspirerende udgangspunkt for mødet med andre kulturer og for børns demokratiske medansvar*.¹¹⁴

'Fremtidens biblioteksbetjening for børn' opstiller tilsvarende som mål, at bibliotekerne bruger deres særlige potentiale til at udgøre en ramme for udvikling af de socialt sårbare børns ressourcer, ved bl.a. at give adgang til kulturelle aktiviteter, som ofte er *afgørende for det enkelte barns mulighed for at deltage i legefællesskabet. Det handler om, at børn skal have mulighed for at leve et børneliv – også selvom der er sociale problemer i familien, og her er deltagelsen i børnefællesskabet af stor betydning*.¹¹⁵ Udvalget kommer da også med forslag om, at børnebiblioteket i fremtiden stiller et bredt udbud af spil og legetøj til rådighed.¹¹⁶

6.2 Planer og praksis

Social kapital har som sagt fælles normer som grundlag, og disse opstår i et felt med to akser: et spektrum fra det hierarkiske (formelle) til det spontane (uformelle) og et andet, der går fra det rationelle til det irrationelle.¹¹⁷ Man kan med andre ord ikke nøjes med at lovgive sig ud af problemet med for lav social kapital; men de ovenfor beskrevne intentioner kan medvirke til at skabe rum for dannelsen af fælles normer. Det sker f.eks., når bibliotekerne laver arrangementer som beskrevet i Danmarks Bibliotekers temanummer: 'Børnekulturen og bibliotekerne' fra 2000, hvor et væld af initiativer fra teaterværksteder til etniske cafeer er med til at øge børnenes sociale kapital.¹¹⁸

Hvad materialerne angår, er oplysning om samfundet en indarbejdet del af dansk biblioteksvirksomhed, og BF's KITAB-udvalg medtager i deres retningslinier modersmålsmaterialer om det danske samfund.¹¹⁹ For børn og unge gælder imidlertid, at de *fortrinsvis [bruger] dansksprogede materialer. De identificerer sig tydeligvis i de unge år i højere grad med deres aldersgruppe fremfor ved deres etniske*

¹¹⁴ Kulturministeriet (1999) s. 6

¹¹⁵ Brandt & Poulsen (red.) (2008) s. 65

¹¹⁶ Ibid. s. 54

¹¹⁷ Fukuyama (2000) s. 103f.

¹¹⁸ Danmarks Biblioteksforening (2000) s. 14ff.

¹¹⁹ BF's KITAB-udvalg (1990) s. 6f.

tilhørsforhold.¹²⁰ Som jeg vil komme ind på i det næste afsnit, kan det desuden for nogle børn være svært at læse på modersmålet. Derfor er det vigtigt, at samfundsinformation også findes på let dansk. Det kan f.eks. være småbørnsbøger om at gå på biblioteket – materialer som allerede indgår i bibliotekernes samling, men måske skal formidles på en ny måde. Generelt for materialerne til den flersproglige biblioteksbetjening gælder, at de ikke skal gemmes væk i et hjørne, men *være en lige så naturlig del af biblioteket som materialer for danskere er det*.¹²¹ I det hele taget er det vigtigt at synliggøre, at biblioteket er for alle – ikke mindst for dem, som ikke er biblioteksvante.¹²²

Af KITAB-udvalgets retningslinier ses desuden holdningen til den flersproglige biblioteksbetjening som noget, der går begge veje, dvs. så også den sproglige majoritet potentielt kan få *muligheden for en udvidelse af verdensbilledet*.¹²³ IFLA er inde på noget tilsvarende i sine guidelines for flersproglig biblioteksbetjening, hvor det hedder: *Library materials should include material in the majority language relating to the linguistic minorities and their countries of origin*.¹²⁴ Det er netop en sådan gensidighed, Putnam ser som løsningen på den manglende tillid som følge af diversitet.¹²⁵ Den sociale identitet skal for begge samfundsgrupper genopbygges og social kapital etableres på baggrund af fælles normer og indbyrdes tillid. Som del af bestræbelserne på social integration kan det altså være gavnligt med dansksprogede materialer om de lande, som er repræsenteret i lokalsamfundet.

6.3 Delkonklusion

Ovenstående tyder på, at det i et samfund præget af etnisk diversitet er vigtigt for opbygningen af social kapital at have en materialesamling, som indeholder samfundsinformation på flere sprog om både det aktuelle land og de relevante oprindelseslande. Regeringen plæderer for, at oplysning om Danmark er vigtigst, men ellers er der stor enighed om både vej og mål, hvad angår social integration. Herunder, at det er vigtigt at signalere vilje til inddragelse af de sproglige minoriteter i samfundet, hvilket bl.a. kan ske med kulturelle aktiviteter, understøttet af spil og legetøj.

¹²⁰ Statsbiblioteket et al. (2001) s. 4

¹²¹ BF's KITAB-udvalg (1990) s. 11

¹²² Ibid. s. 28f.

¹²³ Ibid. s. 6

¹²⁴ IFLA (6.2.2002) pkt. 3.1

¹²⁵ Putnam (2007) s. 159f.

7. Den sproglige integration

Med sproglig integration mener jeg opnåelsen af færdigheder i at tale, lytte til, læse og skrive dansk.¹²⁶ Der findes stort set ingen forskning¹²⁷, som belyser sammenhængen mellem sprog og integration, men i et sprogligt intolerant samfund som det danske må beherskelse af sproget siges at have betydning i mange sammenhænge.¹²⁸ Ikke mindst hænger det tæt sammen med uddannelse, som det er bibliotekernes formål at fremme.

7.1 *Intentioner og visioner*

Det er en del af 'Regeringens vision og strategier for bedre integration', at sproglige minoriteter kommer i beskæftigelse på lige fod med majoriteten. Dette skal ske ved gennem uddannelse at sikre *de nødvendige faglige og sproglige færdigheder*.¹²⁹ Der er derfor stort fokus på at lære børn at tale og læse dansk, hvilket også tydeligt fremgår af 'Fremtidens biblioteksbetjening af børn'.¹³⁰

Imidlertid er der uenighed om, hvordan dette opnås. Til trods for at sprogforskere er enige om, at modersmålsundervisning fremmer indlæring¹³¹, faldt kravet om modersmålsundervisning bort i 2002, hvad angår de her behandlede sprog.¹³² Herefter blev sprogstimulering af førskolebørn med særlige behov til gengæld tilbudt helt ned til treårs-alderen, og for de ældre børn udbydes faget 'dansk som andetsprog' i folkeskolen. Når modersmålsundervisning ikke længere prioriteres trods enighed om betydningen for tilegnelsen af bl.a. dansk, kan det skyldes den politiske signalværdi. Dansk er det nationale, "naturlige" sprog, som det lettere kan forsvares at bruge ressourcer på.¹³³ En begrundelse kan også være, at børnene ikke længere forventes at vende tilbage til oprindelseslandet, men som seminarielektor Vibeke Toft Jørgensen påpeger, kan de jo stadig have brug for at tale sproget med familiemedlemmer både i og udenfor Danmark.¹³⁴

¹²⁶ Jvf. Normann Jørgensen (2006) s. 42f.

¹²⁷ Holmen (2002) s. 2 og Carøe Christiansen & Schmidt (2002) s. 52

¹²⁸ Normann Jørgensen (2006) s. 47, 49f. og 55.

¹²⁹ Ministergruppen om bedre integration (2003) s. 39 og 44ff.

¹³⁰ Brandt & Poulsen (red.) (2008) s. 57ff og 70

¹³¹ Holmen (2002) s. 5f, Normann Jørgensen (2006) s. 56ff og 72, og Toft Jørgensen (2007) s. 78f.

¹³² Holmen (2002) s. 2 og Toft Jørgensen (2007) s. 78

¹³³ Holmen (2002) s. 5, Normann Jørgensen (2006) s. 40 & 55f., og Toft Jørgensen (2007) s. 77 og 80

¹³⁴ Toft Jørgensen (2007) s. 79

Igen vejer kravet om lighed altså tungere end ønsket om mangfoldighed, skønt medborgere der behersker flere sprog kunne være en bonus for samfundet.¹³⁵ Dette bør ses i lyset af, at professor Jens Normann Jørgensen gør opmærksom på, at manglende anerkendelse af ens sprog påvirker selvopfattelsen negativt, hvilket er i overensstemmelse med Taylors teori om omverdenens påvirkning af identiteten.¹³⁶

Under alle omstændigheder skal man huske, at dansk nok er vigtigt, men ikke noget universalmiddel, understreger professor Anne Holmen. Andre forhold spiller også ind.¹³⁷ For Kulturministeriets udvalg bag 'Fremtidens biblioteksbetjening af børn' er selve læselysten en vigtig del af det at tilegne sig færdigheder og det påpeges, hvordan børn engagerer sig i fællesskab og sociale kulturer omkring læsning.¹³⁸

7.2 Planer og praksis

Siden 1980 har man i bibliotekssammenhænge været opmærksomme på betydningen af småbørns sproglige udvikling.¹³⁹ Af BF's KITAB-udvalgs 'Retningslinier for flerkulturel biblioteksbetjening' fremgår det, at man også længe har været bevidst om modersmålets betydning for tilegnelsen af et nyt sprog.¹⁴⁰ Dette budskab har øjensynligt også nået forældrene, for på SBCI efterspørges billedbøger, fordi *de etniske mødre bliver mere bevidste om, at sproglig stimulering på modersmålet gør det lettere for deres børn at lære dansk.*¹⁴¹

I Biblioteksstyrelsens 'Integration med sprogstimulering i fokus' anerkendes det også, at det er vigtigt for børn at høre oplæsning m.v. på modersmålet.¹⁴² Men først og fremmest gives der råd til bibliotekerne om at udnytte deres "kerneposition" i forhold til dansk sprogstimulering, med en masse konkrete eksempler. Der bliver fremstillet sprogkufferter, spillet dukketeater, sunget og fortalt på landets biblioteker. Der anvendes eventyr, rim, remser, fabler, sange og i kufferterne såvel bøger som spil og legetøj, der knytter sig til emnet. Billedbøger er naturligvis centrale for stimuleringen. Jette Løntoft skriver bl.a. om billedbøger til tosprogede, at sproget både skal være genkendeligt for børnene og samtidig rumme *nye byggeklodser til deres*

¹³⁵ Normann Jørgensen (2006) s. 55ff.

¹³⁶ Ibid. s. 47

¹³⁷ Holmen (2002) s. 2ff. og 10

¹³⁸ Brandt & Poulsen (red.) (2008) s. 57f.

¹³⁹ Bibliotekstilsynet (1980) s. 17f.

¹⁴⁰ BF's KITAB-udvalg (1990) s. 7

¹⁴¹ Madsen (2005) s. 21

¹⁴² Ellert & Poulsen (2005) s. 18

andetsprogstilegnelse.¹⁴³ Hun præsenterer desuden begrebet dialogisk oplæsning, som også beskrives i 'Integration med sprogstimulering i fokus' og dækker over situationer, hvor oplæseren kommunikerer med børnene om fortællingen.¹⁴⁴ Normann Jørgensen fremhæver også nødvendigheden af, at voksne sørger for rammer, hvor børn anbringes i skiftende roller med forskellige kommunikationsbehov, idet sprogfærdigheder stimuleres i en meningsfuld kommunikation.¹⁴⁵ Han påpeger desuden, at man ikke skal frygte, at modersmålet står i vejen for tilegnelsen af nye sprog. Som sagt forholder det sig snarere modsat.¹⁴⁶ Som Toft Jørgensen er inde på, har børnene desuden behov for at kunne kommunikere med familiemedlemmer. I 'Biblioteksbetjening af indvandrerbørn' citeres et specialudvalg, som bl.a. behandlede flersproglig biblioteksbetjening og i deres betænkning (Specialudvalg 6, Folkebibliotekernes målsætning og opgaver, 1976) skrev, at det er *nødvendigt, at børn og unge får kendskab til hjemlandets sprog og kultur for at undgå, at generationskløften i familien uddybes af en kulturel og sproglig kløft*.¹⁴⁷ Eftersom sprog er essentielt for uddannelse og dermed senere arbejdsliv, kan man sige, at tilegnelsen af det danske sprog kan føre til øget økonomisk kapital. Men social og kulturel kapital er også involveret, uanset om modersmålet opfattes som en genvej til dansk eller ej. Skønt ikke alle minoritetsgrupper er fortrolige med højtlesning, opleves det på bibliotekerne, at både forældre og bedsteforældre gerne vil læse for børnene for at introducere dem til deres egen sproglige og kulturelle baggrund. Desværre opnår børnene ikke altid selv læsefærdigheder nok til at læse almindelige børnebøger på modersmålet og låner som sagt kun få modersmålsmaterialer.¹⁴⁸ Måske derfor drøftes det i bibliotekarkredse, hvor meget bogsamlinger på modersmål skal prioriteres. Jeg er i mine undersøgelser stødt på to steder, hvor man kan følge bibliotekarers erfaringsudveksling inden for den flersproglige biblioteksbetjening. Dels internet-tidsskriftet *Forbindelser.dk*¹⁴⁹, dels *Brogede Blade*, som er BF-gruppen BITAs organ. I sidstnævnte blev bl.a. Hasle og Gellerup Biblioteker på et tidspunkt kritiseret for at have meget små 'indvandrersamlinger', og disse svarede, at de havde valgt at prioritere

¹⁴³ Løntoft (u.å.)

¹⁴⁴ Løntoft (u.å.) og Ellert & Poulsen (2005) s. 14

¹⁴⁵ Normann Jørgensen (2006) s. 39ff. og 67

¹⁴⁶ Ibid. s. 72ff.

¹⁴⁷ Bibliotekstilsynet (1980) s. 14

¹⁴⁸ Afzal & Lylloff (red.) (1999) s. 21, Statsbiblioteket et al. (red.) (2001) s. 4 og Weisbjerg & Elbeshausen (2006) s. 158

¹⁴⁹ Institut for biblioteksudvikling, Danmarks Biblioteksskole (2007)

letlæste danske materialer, sprogkurser, musik, film, IT og andre nyheds- og aktualitetsprægede materialer. *Mange af de ældre er analfabeter; de unge er i fuld gang med uddannelser, og de 2-sprogede børn er blandt vore flittigste lånere af de små danske letlæsningsbøger.*¹⁵⁰ Manglende udlån kan dog være et selvforstærkende problem, da nogle blandt minoriteterne ikke i tilstrækkelig grad er bekendte med bibliotekets tilbud, og samlingerne kan være så små og gamle, at de står ”døde” på hylderne.¹⁵¹ Men depoterne fra SBCI kan til en vis grad være en hjælp, og her mærkes blandt andet en stigende efterspørgsel på fagbøger.¹⁵² Her er altså også et område, hvor bibliotekerne via modersmålsmaterialer kan være med til at opfylde et af deres formål.

7.3 Delkonklusion

Også på dette område viste der sig at være bred enighed om målet, mens der dog her kan være nogen uenighed om vejen. Selvom forskningen viser, at modersmålsundervisning er vigtig for indlæringen, satser man fra Regeringens side på dansk sprogstimulering af børnene med henblik på at fremme tilgangen til arbejdsmarkedet. Dette er bibliotekerne i høj grad med til at understøtte med sprogstimulerende materialer – som f.eks. sprogkufferter med musik, spil, legetøj og billedbøger med historier, eventyr, fabler og remser.

Imidlertid kan tilsvarende modersmålsmaterialer også være med til at understøtte barnets sprog og mindske den sproglige kløft mellem børnene og andre familiemedlemmer. Her skal man være bevidst om, at manglende information og en lille, hengemt samling kan minimere brugen og dermed den sproglige udvikling.

8. Diskussion af resultater

8.1 Resultater

Materialerne til den flersproglige biblioteksbetjening kan ses som knapper, man kan skrue på, alt efter intentioner. Men nogle gange kan de samme materialer have flere effekter, hvorfor jeg finder inddelingen af materialer i ’aktualitets- og nyhedsprægede’, ’modersmålsmaterialer’ og ’integrationsunderstøttende materialer’ lidt misvisende. Sammenhængen i hvilken materialerne bruges vil være afgørende for effekten.

¹⁵⁰ Hedelund & Hjorth (1998)

¹⁵¹ Statsbiblioteket et al. (2001) s. 27

¹⁵² Madsen (2005) s. 21f.

Noget forsimpelt kan resultaterne af ovenstående analyse demonstreres således:

	Intention & vision	Planer & praksis	Materialer
Kulturel integration	Lære både "gamle" og "nye" danskere om dansk kultur	Udvikle identiteten i forhold til begge kulturer; modvirke kulturkløft internt/eksternt	Kulturprodukter på både dansk og minoritetssproget fra både Danmark og oprindelseslandet
Social integration	Etablering af medborgerskab	Etablering af medborgerskab	Blandet samfundslitteratur på dansk og minoritetssproget; kulturelle aktiviteter
Sproglig integration	Ligestille minoriteter med majoriteten mht. arbejde vha. dansk-kundskaber og uddannelse	Understøtte uddannelse og indlæring af dansk; modvirke sprogløft internt/eksternt	Fag- og skønlitteratur på både dansk og minoritetssproget; spil, legetøj, musik

(egen model)

På området social integration er der i høj grad overensstemmelse mellem visioner og virkeligheden på bibliotekerne, mens der på de to andre områder er divergerende opfattelser af fremgangsmåden. Dette hænger nok til dels sammen med, at Regeringen opfatter lighed som forudsætning for mangfoldighed, mens man på det konkrete plan nærmere ser mangfoldigheden som udtryk for ligestilling. Størst uoverensstemmelse ses, hvad angår udbredelsen af dansk kultur og samfundsopbygning. Hvor Regeringen giver udtryk for, at det alene er her, der skal sættes ind, eftersom de sproglige minoriteter antages af have en "stærk kulturel baggrund" i forvejen, spores der i såvel forskning som praksis en erkendelse af, at man på begge sider skal lære både sin egen og hinandens kultur at kende, førend en egentlig integration kan opnås. Tilsvarende er bibliotekarerne tilsyneladende mere opmærksomme end politikerne på modersmålets betydning for indlæring. Imidlertid modarbejdes intentionerne på ingen måde; derimod er der tale om, at bibliotekarerne tilføjer mere bredde i biblioteksbetjeningen. Jeg har da heller ikke fundet tegn på, at bibliotekarerne med overlæg handler uden for de fastlagte strategier. Det er snarere et udtryk for, at man blandt politikere tænker på samfundet som helhed, mens bibliotekarerne forholder sig til det menneske, de står foran. Desuden er bibliotekarere ikke på valg, men skal dagligt agere i et praksisfelt præget af ikke bare lovgivning, men også ny forskning og en bibliotekarisk selvforståelse med dybe rødder. Bibliotekarerne kan ikke blot tilføre kulturel, social, symbolsk og - indirekte - økonomisk kapital med materialerne. De kan også med biblioteksindretning,

arrangementer og udstråling være med til at spejle de sproglige minoriteter positivt og dermed være med til at ændre habitus over tid ved at vise, at samfundet efterstræber de sproglige minoriteter som medborgere. Mange steder er denne proces allerede i gang. Så på mit tidligere spørgsmål kan jeg nu svare: Jo, der er ønsker om integration bag oversatte bøger til modersmål. Det samme gælder de øvrige modersmålsmaterialer, som måske burde ses i et nyt lys og for en stor del placeres under 'integrationsunderstøttende materialer'. Men er det da ikke kun godt, at sproglige minoritetsbørn identificerer sig med deres jævnaldrende og dropper materialerne på modersmålet? Jo, det mener jeg bestemt er positivt på mange måder. Men både af hensyn til børnenes indlæring og identitetsfølelse, samt til modvirkning af sprog- og kulturkløfter mellem børnene og deres familier, er det vigtigt med modersmålsmaterialer. Modersmålssamlinger har ikke så høj prioritet som tidligere, men udgør dog stadig en væsentlig del af den flersproglige biblioteksbetjening - også for børn.

Min hypotese lød: Modersmålssamlinger fremmer parallelsamfund. Kan den nu forkastes eller bekræftes? Som sagt er den sammenhæng i hvilken materialerne bruges afgørende for effekten. Så som udtryk for segregation vil modersmålssamlinger fremme parallelsamfund, ja. Men er materialerne en del af et bredt spektrum af integrationsfremmende materialer, vil modersmålsmaterialer fremme integrationen.

8.2 Metodekritik

Det ville have været formålstjenligt med en stort anlagt spørgeskemaundersøgelse af bibliotekarisk praksis på området, men det ligger desværre uden for min formåen i det korte tidsrum, der er til min rådighed. Ved en større undersøgelse kunne man også have inddraget hele det nye, brede materialebegreb, som præsenteres i 'Fremtidens biblioteksbetjening af børn', hvor såvel processer som virtuelle materialer medtænkes.¹⁵³ Her ville ikke mindst en undersøgelse af kvalitetsbegrebet i valget af flersproglige materialer have været uhyre interessant. Ligeledes ville det have været interessant og relevant at inddrage skolebibliotekerne, men heller ikke dette var muligt. I den inddragede forskning har jeg udelukkende set på de tendenser, forskningen umiddelbart peger på, uden at foretage tilbundsgående undersøgelser. Desuden har jeg måttet forlade mig på de brudstykker af skriftlige tilkendegivelser om kulturel, social og sproglig integration, som jeg har kunnet opspore, med de mangler som dette medfører.

¹⁵³ Brandt & Poulsen (red.) (2008) s. 38 og 58f.

9. Sammenfatning

9.1 Konklusion

Hvilke intentioner ligger så bag biblioteksbetjeningen af lånere, som både er børn og sproglige minoriteter, og hvordan kan disse reflekteres i materialevalget?

Det er hensigten med biblioteksbetjeningen at opnå lige muligheder for alle. Under dette ligger et krav om fælles grundlæggende, demokratiske værdier, som skal udgøre fundamentet for den frihed, der skal sikre mangfoldigheden. De sproglige minoritetsbørn skal bibringes en forståelse for det samfund, de lever i, og integreres i det på alle fronter. I lighed med alle andre børn skal de desuden sikres tryghed og kunstneriske oplevelser, således at deres identitet udfoldes og styrkes.

For at ligestille sproglige minoritetsbørn med andre børn må en del af de materialer, der stilles til rådighed, være på børnenes modersmål, således at børnene kan få oplevelser på deres eget sprog, blive sprogligt stimuleret og være i stand til at kommunikere med deres familiemedlemmer i og uden for Danmark.

Disse modersmålsmaterialer kan enten være kulturprodukter fra Danmark/Norden eller oprindelseslandet. De nordiske kulturprodukter kan tages i anvendelse, når barnet og dets forældre skal introduceres til dansk kultur, mens kulturprodukter fra oprindelseslandet kan bibringe barnet kendskab til slægtens kultur og dermed styrke barnets identitet. Modersmålsmaterialerne kan også være af samfundsoplysende eller anden faglig karakter. Her gør det sig ligeledes gældende, at der kan være behov for materialer, der afspejler såvel danske som oprindelseslandets forhold.

Hvad angår materialer, der beretter om eller stammer fra oprindelseslandene, bør der også være danske udgaver af disse. Dels til brug for de sproglige minoriteter, som behersker dansk, dels til brug for sproglige majoritetsbørn, som således kan opnå kendskab til andre børns kultur og baggrund, hvilket kan bidrage til integrationen.

Samlingen bør desuden indeholde sprogstimulerende materialer, som f.eks. sprogkufferter med musik, spil, legetøj og billedbøger med eventyr, remser m.v.

Børnene bør ligeledes have adgang til letlæste bøger på dansk, som kan give dem identifikationsmuligheder og gode læseoplevelser.

Endelig er det vigtigt at signalere vilje til inddragelse af de sproglige minoriteter i samfundet, hvilket bl.a. kan ske med kulturelle aktiviteter, understøttet af spil og legetøj.

9.2 Perspektivering

Bibliotekaren kan fungere som det spejl, der reflekterer et nuanceret billede af de sproglige minoriteter, børn som voksne, og på den måde medvirke til etablering af medborgerskab. På baggrund af det nye, udvidede materialebegreb ville det derfor være formålstjenligt med nye retningslinier målrettet de sproglige minoritetsbørn, som i dag færdes på bibliotekerne.

Hvis den uheldige bibliotekar Morten fra 'Yallahrup Færgeby' skulle have haft gennemslagskraft, skulle han - i lighed med Onkel Tupac - i højere grad have været i stand til at give anerkendelse og dermed styrke Alis identitet. Han kunne på den måde have tilført Ali nødvendig kapital og over tid have ændret praksis, så Ali hverken behøvede at være låst fast i sit gangsterfelt eller blive dansker med bløde værdier og psykofarmaka som bibliotekaren...

Kildefortegnelse

Afzal, Rubina & Lyloff, Elisabeth (red.). (1999). *Biblioteker og etniske minoriteter*. København K: Biblioteksstyrelsen. (Råd og vink fra Biblioteksstyrelsen; 4).

Berger, Ågot. (2001). *Mangfoldighedens biblioteker : Flersproglig Biblioteksbetjening i Danmark*. København: Bibliotekarforbundet.

Berggren, Olaf et al. (red.). (1983). *KITAB = Kulturell identitet trygget av biblioteken : nordisk bibliotekhandbok om innvandre og minoriteter*. Helsingfors: Kirjastopalvelu.

BF's KITAB-udvalg. (1990). *Retningslinier for flerkulturel biblioteksbetjening*. [Kbh.]: Bibliotekarforbundet.

Biblioteksstyrelsen (for Kulturministeriet & Ministeriet for flygtninge, indvandrere og integration). [2006]. *Brug biblioteket som et centrum for integration og medborgerskab*. [Kbh.]: Biblioteksstyrelsen.

Bibliotekstilsynet. (1980). *Biblioteksbetjening af Indvandrerbørn*. [Kbh.]: Bibliotekstilsynet. Rapport fra arbejdsgruppen vedr. biblioteksbetjening af indvandrerbørn.

Boje, Thomas P.. (2007). Civilsamfund, medborgerskab og social kapital. I: Andersen, Heine & Kaspersen, Lars Bo (red.), *Klassisk og moderne samfundsteori* (4. udgave, s. 524-544). København K: Hans Reitzels Forlag.

Bourdieu, Pierre & Wacquant, Loïc J.D.. (1996). *Refleksiv sociologi – mål og midler*. København K: Hans Reitzels Forlag.

Brandt, Anna Enemark & Poulsen, Ann (red.). (2008). *Fremtidens biblioteksbetjening af børn*. København V: Biblioteksstyrelsen.

Carøe Christiansen, Connie & Schmidt, Carbi (red.). (2002). *Mange veje til integration : Resultater og perspektiver fra Socialforskningsinstituttets forskning om etniske minoriteter*. København K: Socialforskningsinstituttet.

Christensen, Per B.. (2006). Kultur på tværs – børnekulturen i det nye kommunale landskab. I: Larsen, Hanne et al. (red.), *Når børn møder kultur : En antologi om formidling i børnehøjde*. København K: Børnekulturens Netværk.

Danmarks Biblioteksforening. (2000). *Danmarks Biblioteker, 4. årg./2000(3)*, 31 s.. Tema: Børnekulturen og bibliotekerne.

Danmarks Statistik. (2008). *Statistikbanken*. Lokaliseret 29.4.2008 på <http://www.statistikbanken.dk/statbank5a/default.asp?w=1024>

DR. (2007). *Yallahrup Færgedy.* Instruktør Rune "Kalle" Bjerkø ; fotograf Thomas Jessen ; producent Bjarke Ahlstrand ; manuskriptforfatter Nanna Westh & Alex Haridi. [Kbh.]: DR. Julekalender i 24 afsnit.

Ellert, Marianne & Poulsen, Ann K.. (2005). *Integration med sprogstimulering i fokus : bibliotekets tilbud til tosprogede småbørn.* København K: Biblioteksstyrelsen. (Råd og vink fra Biblioteksstyrelsen; 11).

Fangel, Gitte & Frydendahl, Inger. (2005). *Biblioteket som port til det danske samfund - vi går i gang.* København K: Biblioteksstyrelsen. (Råd og vink fra Biblioteksstyrelsen; 9).

Fukuyama, Francis. (2000). Social Capital. I: Harrison, Lawrence E. & Huntington, Samuel P., *Culture Matters : How Values Shape Human Progress* (s. 98-111). New York: Basic Books.

Hedelund, Lone & Hjorth, Agnete (1998). Betjeningen af "nye danskere" i Hasle og Gellerup Biblioteker i Århus. *Brogede Blade, 1998(35)*. Lokaliseret 12.4.2008 på <http://grupper.bf.dk/indvan/>

Holmen, Anne. (2002). *Betydningen af sprog, tosprogethed og sprogligt bårne kulturformer for integrationsprocesserne.* Aalborg OE: AMID. (AMID Working Paper Series; 23).

Horst, Christian. (1988). Integration og assimilation. I: Horst, Christian (red.), *Den flerkulturelle udfordring : Socialisation og børn fra etniske mindretal* (s. 11-29). [Kbh.]: Akademisk forlag. (Kultursociologiske skrifter; 24).

Hvenegaard Rasmussen, Casper & Jochumsen, Henrik. (2001). Livsstil og Bibliotek – en sociologisk analyse med udgangspunkt i Bourdieus livsstilsteori. I: Audunson, Ragnar Andreas & Lund, Niels Windfeld (red.), *Det siviliserede informasjonsamfund : folkebibliotekenes rolle ved inngangen til en digital tid* (s. 188-205). Bergen : Fagbokforlaget.

IFLA International Federation of Library Associations and Institutions. (6.2.2002). *Multicultural Communities Guidelines for Library Services* (2. udgave). Lokaliseret 10.4.2008 på <http://grupper.bf.dk/invan/>

IFLA International Federation of Library Associations and Institutions. (2003). *Børn : vejledning i biblioteksbetjening af børn.* Lokaliseret 10.4.2008 på www.ifla.org

Institut for biblioteksudvikling, Danmarks Biblioteksskole. (2007). *Forbindelser : Et tidsskrift om kulturel mangfoldighed.* Lokaliseret 12.4.2008 på www.forbindelser.dk.

Järvinen, Margaretha. (2007). Pierre Bourdieu. I: Andersen, Heine og Kaspersen, Lars Bo (red.), *Klassisk og moderne samfundsteori* (4. udgave, s. 345-366). København K: Hans Reitzels Forlag.

KKB Københavns Kommunes Biblioteker. (2000). *Biblioteksbetjening af flygtninge og indvandrere i København: HVEM låner HVAD – HVOR – og hva' så?* (Rev. udg.). [Kbh.]: Københavns Kommunes Biblioteker.

Kulturministeriet. (1999). *Børn og Kultur : Redegørelse til Folketinget om regeringens børnekulturpolitiske indsats af 24. juni 1999.* [Kbh.]: Kulturministeriet.

Kulturministeriet & Ministeriet for flygtninge, indvandrere og integration. (2006). *Samarbejdsaftale mellem Kulturministeriet og Integrationsministeriet af 9. november 2006.* Lokaliseret 10.4.2008 på www.bs.dk

Køge Kommune, Institutionsafdelingen. (2006). *Børnenes bedste bøger : Liste over bøger det er vigtigt tosprogede børn i Køge har mødt før skolestart.* Køge: Køge Kommune. 2006. Tilgængelig på www.koegekom.dk

Lindermann & Beck Jørgensen (2003). På besøg: typiske offentlige organisationer og deres værdier. I: Beck Jørgensen, Torben (red.), *På sporet af en offentlig identitet - Værdier i stat, amter og Kommuner.* Århus N: Århus Universitetsforlag.

Løntoft, Jette. (u.å.) *Billedbøger og tosprogede børn.* 2 s.. Indvandrerbiblioteket. Lokaliseret 7.4.2008 på www.statsbiblioteket.dk/sbci/vaerktoejskasse/sprogstimulering/billedboeger.pdf

Madsen, Monica C.. (2005). *Det globale i det lokale : integration og biblioteker.* Kbh.: Biblioteksstyrelsen.

Mikkelsen, Brian. (2005). Nøglen til det danske samfund – sprog og uddannelse. *Danmarks Biblioteker, 9. årg./2005(7).* Lokaliseret 8.4.2008 på www.danmarksbiblioteker.dk

Ministergruppen om bedre integration. (2003). *Regeringens vision og strategier for bedre integration.* [Kbh.]: Regeringen.

Mouritsen, Flemming. (1996). *Legekultur.* Odense M: Odense Universitetsforlag. (Udspil; 6).

Normann Jørgensen, Jens. (2006). Sprogs betydning for tosprogede børn. I: Karrebæk, M. S. (red.), *Tosprogede børn i det danske samfund* (s. 19-74). København K: Hans Reitzels Forlag.

Putnam, Robert D.. (2007). E Pluribus Unum: Diversity and Community in the Twenty-first Century : The 2006 Johan Skytte Prize Lecture. *Scandinavian Political Studies, 30/2007(2).*

Rosenlund, Lennart, og Prieur, Annick. (2006). Det sociale rum, livsstilenes rum – og *La Distinction.* I: Prieur, Annick & Sestoft, Carsten, *Pierre Bourdieu : En introduktion* (s. 115-155). København K: Hans Reitzels Forlag.

SBCI Statsbiblioteket BiblioteksCenter for Integration. (u.å.). *Bibliotekscenter for integration*. København K: SBCI Statsbiblioteket BiblioteksCenter for Integration.

SBCI Statsbiblioteket BiblioteksCenter for Integration. (2006). *Indvandrerbiblioteket bliver til BiblioteksCenter for Integration* (Pressemeddelelse). Lokaliseret 16.4.2008 på www.statsbiblioteket.dk

SBCI Statsbiblioteket BiblioteksCenter for Integration. (2007). *Indkøbsstrategi for BiblioteksCenter for Integration (SBCI)*. 4 sider printvenlig version med bilag 1-5. Lokaliseret 7.4.2008 på www.statsbiblioteket.dk

SBCI Statsbiblioteket BiblioteksCenter for Integration. (2008). *Referat fra konferencen Biblioteker og Integration – Kulturelle perspektiver 23. januar 2008*. Lokaliseret 7.4.2008 på www.statsbiblioteket.dk

Sestoft, Carsten. (2006). Felt: Begreber og analyser. I: Prieur, Annick & Sestoft, Carsten, *Pierre Bourdieu : En introduktion* (s. 157-184). København K: Hans Reitzels Forlag.

Skytte, Marianne. (2006). Opvækstvilkår og kompetenceudvikling. I: Karrebæk, M. S. (red.), *Tosprogede børn i det danske samfund* (s. 172-190). København K: Hans Reitzels Forlag.

Statsbiblioteket et al. (2001). *Frirum til integration : En undersøgelse af de etniske minoriteters brug af bibliotekerne* (2. udgave). Århus: Statsbiblioteket i samarbejde med Århus Kommunes Biblioteker, med støtte fra Biblioteksstyrelsen.

Svane-Mikkelsen, Jørgen. (2001). *Biblioteker i Danmark*. København: Danmarks Biblioteksskole.

Taylor, Charles (1994). *The Politics of Recognition*. I: Charles Taylor et al., *Multiculturalism : Examining the Politics of Recognition*. New Jersey: Princeton University Press.

Thorhauge, Jens. (2003). Modelskifte i biblioteksbetjeningen af etniske minoriteter. *IKONER - vision och tradition*, 6/2003(3), 39 s.

Toft Jørgensen, Vibeke. (2007). Tosprogede børn. I: Sørensen, Mogens (red.), *Dansk, kultur og kommunikation* (s. 74-91). Kbh.: Akademisk Forlag.

UBIS Udvalget om Bibliotekerne i Informationssamfundet (1997) *Betænkning om Bibliotekerne i informationssamfundet*. [Kbh.]: Kulturministeriet. Betænkning nr.1347, afgivet af Udvalget om Bibliotekerne i Informationssamfundet (UBIS).

Weisbjerg, Bente & Elbeshausen, Hans. (2006). Ildsjælenes professionalisering – fra indvandrerbibliotekar til integrationsbibliotekar. I: Schreiber, Trine & Elbeshausen, Hans (red.), *Bibliotekarerne – en profession i et felt af viden, kommunikation og teknologi*. Frederiksberg C: Samfundslitteratur.

Lovstof

Folketinget. Lov nr. 1593 af 14. dec. 2007. *Integration af udlændinge i Danmark (Integrationsloven)* (Gældende). Lokaliseret 10.4.2008 på <http://www.thomson.dk>.
Noter v. Karnov.

Folketinget. Lov nr. 1049 af 28. aug. 2007. *Lov om folkeskolen (Folkeskoleloven)* (Gældende). Lokaliseret 10.4.2008 på <http://www.thomson.dk>. Noter v. Karnov.

Folketinget. Lov nr. 340 af 17. maj 2000. Lov om biblioteksvirksomhed (Biblioteksloven) (Gældende). I: Warrer Bertelsen, Ellen (red.). *Lov om biblioteksvirksomhed* (s. 9-15). København K: Biblioteksstyrelsen.

Kulturministeriet. Bekendtgørelse nr. 30 af 10. jan. 2005. *Bekendtgørelse om biblioteksvirksomhed* (Gældende). Lokaliseret 22.4.2008 på www.retsinformation.dk